

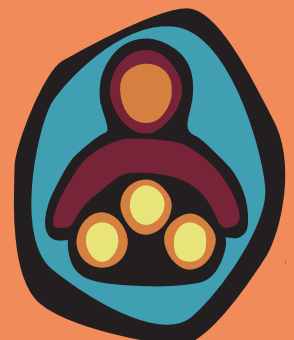
Kinguaariit Inuunerissut- campit

Kalaallit Nunaanni atugarissaarnermut
siuarsaataasunik inuusuttunut aamma
utoqqarnut sammisassaqartitsinernit
misilittakkat

Sofie Emma Rubin
Maja Christiansen
Ingelise Olesen
Arnârak Patricia Bloch
Nanna Lund Hansen
Navarana Lennert
Nuka Olsen
Mette Berthelsen Rydbjerg
Kirsten Nystrup
Tenna Jensen
Christina Viskum Lytken Larsen
Kamilla Nørtoft

Syddansk Universitet

Statens Institut
for Folkesundhed

Kinguaariit Inuunerissut-campit

Kalaallit Nunaanni atugarissaarnermut siuarsaataasunik inuusuttunut aamma utoqqarnut sammisasassaqtitsinernit misilittakkat

Sofie Emma Rubin, Maja Christiansen, Ingelise Olesen, Arnârak Patricia Bloch, Nanna Lund Hansen, Navarana Lennert, Nuka Olsen, Mette Berthelsen Rydbjerg, Kirsten Nystrup, Tenna Jensen, Christina Viskum Lytken Larsen, Kamilla Nørtoft

Suliamik nalilersuisoq: Peter Bjerregaard

Copyright © 2024

Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Issuaaneq, tassunga ilanngullugit takussutissianik aamma tabelinik, pisinnaavoq issuaaffigineqartup erseqqissumik nalunaarneratigut.

Assit:

Kamilla Nørtoft: qup. 4, 26, 51

Nanna Lund Hansen: qup. 18

Arnârak Patricia Bloch: qup. 44,48

Ilusilersornera/assiliartaliussat:

Ivalu Risager aamma Bente Steensen Christensen

Elektroniskimik saqqummersitaq: ISBN 978-87-7899-643-5

Statens Institut for Folkesundhed

Stuðiestræde 6

1455 København K

www.sdu.dk/sif

Nalunaarusiaq uani aaneqarsinnaavoq www.sdu/sif

Imarisai

Siulequt	5
Eqikkaaneq	6
Siulequtsiussaq	9
Tunuliaqutaq	9
Siunertaq.....	16
Najoqqutatigut tunngavik	19
'Peqqissuserput'	19
KI-modeli	21
Periutsit atorineqartut	24
Akuliuffiginninnerit katitigaasut	24
Suleqatigiinneq periutsit aturlugu.....	24
Killiffik 1: Pilersaarusionerq	27
Najoqqutassanik aamma ilikkagassanik pilersaarusionerq	27
Iisimatusarnerup ingerlanera aamma uppersaasiineq.....	31
Killiffik 2: KI-campinik Nuummi aamma Sisimiuni ingerlatsinerit	34
Nuuk: Aasaanerani campi aamma malitseqartitsineq	34
Sisimiut: Ukiuunerani campi, malitseqartitsineq aamma aasaanerani campi 2022, kiisalu aasaanerani campi 2023	37
Ilikkagaqarneq aamma misilittakkat	45
Suleqatigisat.....	45
Kinguaariit akornanni sammisassaqtitsinerit atugarissaarnermik siuarsaataasut	46
Alloriarnissaq tulleq	49
Najoqqutat	52

Siulequt

Kinguaariit Inuunerissut kalaallisuujuvoq, aammalu kinguariinnik atuagarissaartunik nutserneqarsinnaalluni. Kinguaariit Inuunerissut-campit misileraataasumik suliniutaavoq, Canadami Nunavumi inuusuttunut campinik ingerlataqartarnerit isumassarsiorfigalugit inuusuttut aamma utoqqaat sammisassaqaqtitsinerni assigiinngitsuni, illugiinnut taakkununga atugarissaarnerup siuarsarnissaa anguniarlugu, naapeqatigiissinneqartarnissaannik siunertaqartumik aallartinneqartoq. Misileraataasumik suliniummi Qeqqata Kommuniani aamma Kommuneqarfik Sermersuumi inuusuttunut aamma utoqqarnut campit tallimat, piffissami 2021-miit 2023-mut, ingerlanneqarput.

Nalunaarusiaq una misileraataasumik suliniummi misilittakkanik eqikkaaneruvoq, aammalu suliniutip tunuliaqutaanik aamma najoqqutatigut isiginninnernik, suliniummut tunngavigineqartunik kiisalu misileraataasumik suliniutip pilersaarusiorneqarneranik aamma pilersaarusiornermiit ingerlanneqarneranut sulineq pillugit annertunerusumik paasisaqarusullutik soqutiginnittunut saaffiginnittuulluni. Nalunaarusiami qitiutinneqartoq tassaavoq campit imassaannik aamma ingerlanneqarnissaannik pilersaarusiornermi, kiisalu suliniutip ineriartorteqqinnissaanut misilittakkat qanoq kinguneqartitsisimanersut pillugit ilisimatusartut aamma kommunit, kiisalu Namminersorlutik Oqartussani pitsaaliuinermik suliaqarnermi immikkoortortap Paarisap akornanni suleqatigiinneq. Nalunaarusiaq taamaalilluni Kinguaariit Inuunerissut naggaserneqarnerannik isigineqassanngilaq, kisiannili misileraataasumik suliniummik, qujanartumik killiffik nutaaq aqqutigalugu misilittagarineqalersut aamma paasisat atorlugit kinguaariit assigiinngitsut akornanni meeqqanut, inuusuttunut aamma amerlanerusunut naapeqatigiissitsisarnernik aamma sammisassaqaqtitsisarnernik – siullermik Qeqqata Kommuniani - malitseqaqtinneqartussamik killiffissiutinertut isigineqassaaq.

Nalunaarusiaq meeqqat inuunerinnissaat pillugu suliniummi Inuuneritta III-mi suleqatigiinnissamut periuseq qanoq suliarineqarsinnaanersoq pillugu assersuutitut aamma atorneqarsinnaavoq, aamma Kalaallit Nunaanni kommuninit allanit, kinguaariit akornanni naapinnermi kulturikkut naleqquttunik sammisassaqaqtitsinernik suliaqarusuttunut isumassarsiorfissatut atorneqarsinnaavoq.

Misileraataasumik suliniutip tikilluaqquneqarneranut Qeqqata Kommunianut, Kommuneqarfik Sermersuumut aamma Paarisamut qujanaq, aamma Kinguaariit Inuunerissut-campinut peqataasunut meeqqanut, inuusuttunut aamma utoqqarnut tamanut qujanaq.

Atuarluarina,

Morten Hulvej Rod,

Direktøri, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet

Eqikkaaneq

Siulequtsiussaq: Issittumi inuiaqatigiit ileqqutoqqat malillugit piniartutut inuussutissarsiuteqarnermiit aningaasarsiorluni inuussutissarsiuteqarnermut nutaaliaasumut ikaarsaarnermi inooqataanikkut aamma kulturikkut allannguuteqarneq aqqusaarsimavaat, tamannalu inuusuttut eqqarsartaatsimikkut peqqissusiannut aamma atugarissaarnerannut sunniuteqarsimavoq. Misissuinerit arlallit paasinarsisippaat kulturi illersuutitut sunniuteqarsinnaasoq, inuiaqatigiinnut nunap inoqqaavinut ataatsimoorussamik kinaassuseqarnermik, aallussilluni peqataanermik aamma inuunermi siunertaqarnermik misigisimalersitsisinnaasumik. Peroriartornermi atukkat artukkiisut inuusuttut aamma inersimasut eqqarsartaatsimikkut peqqissusiannut aamma atugarissaarnerannut annertuumik sunniuteqartarput. Canadami pinngortitaq aallaavigalugu sammisassaqaqtitsisarnerit aamma campit ajorunnaarsaanermut aamma inuiaqatigiit nunat inoqqaavisa kulturikkut kingornussassaannik atuutilersitseqqinnermut atorneqarput. Kalaallit Nunaanni pinngortitaq aallaavigalugu sammisassaqaqtitsisarnerit aamma campit killilimmik taamaallaat atorneqartarput, aammalu sulineq tamanna meeqqat aamma inuusuttut atugarissaarnerannut qanoq pingaaruteqarnerisq pillugu uppersaasiineq killeqarlunilu amigaataavoq.

Kinguuariit Inuunerissut-campit (KI-campit) misileraataasumik suliniutitut 2021-mi ineriartortinneqarput, meeqqat/inuusuttut aamma utoqqaat ataatsimoorlutik atugarissaarnermik siuarsaataasumik aamma pingaarutilinnik assigiinngitsunik sammisassaqaqtinneqarnissaannut periutsinik misileraanissaq siunertaralugu. Suliniut Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup (Syddansk Universitet aamma Ilisimatusarfik), Issittumi Utoqqalineq (Københavns Universitet aamma Ilisimatusarfik), Qeqqata Kommuniata, Kommuneqarfik Sermersuup aamma Namminersorlutik Oqartussani pitsaaliuinermik suliaqarnermi immikkoortortap Paarisap suleqatigiissutigivaat.

Najoqqutatigut tunngavik: Immikkoortumi tassani 'Peqqissuserput' ilisaritinneqassaaq, taanna tassaalluni peqqissuseq pillugu Kalaallit Nunaanni kulturimit aallaavilimmik peqqissutsimik paasinninnermut iluseq. Peqqissutsimik paasinninneq taanna pinnguutitigut, timikkut, kulturikkut aamma inooqataanikkut immikkoortunik ilaqarpoq, aamma Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissuunissannik suliniummut Inuuneritta III-mut tunngaviulluni. Oqaaseq *peqqinneq* ataatsimut isiginnilluni paasinninneruvoq, aamma naleqartitat, atassuteqarfiit, avatangiisit, kalaalimerngit aamma misilittakkat ilaatinneqarlutik. Tamatuma saniatigut KI-modeli ilisaritinneqassaaq, kalaallit kulturikkut tunngaviummik naleqartitaannut atassutilimmik, kiisalu inuunermi nakooqutit pillugit aalajangiisuusunik isumaliutiginninnermik tunngaveqartoq. KI-modelimi timimut, tarnimut aamma anersaamut atatillugu tunngaviummik naleqartitat arfineq-marluk ilanngunneqarput, kiisalu KI-campit ingerlanneqarnerini aqutissiuussisussatut ilusilersorneqarluni.

Periutsit atorneqartut: Immikkoortumi tassani ilisaritinneqartoq tassaavoq, akuliuffiginninnermik katitigaasunik suliaqarnermi periutsit atorneqartut, ajornartorsiutinik qaangeruminaatsunik aaqqiinissamik siunertallit, kiisalu suleqatigiinneq periutsitut atorlugu sulineq. KI-campit akuliuffiginninnermut katitigaasutut isigineqarpoq. Katitigaanerup pingaarutaa akuliuffiginninnermik katitigaasunik paasinninnermi erseqqissisinnearpoq, aamma KI-campini akuliuffiginninnermik suliani tamani katitigaaneq taanna aqqqissuussamik ilaatinneqarpoq. Suleqatigiinneq periutsitut pingaarutilittut isigineqarpoq, aamma Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup, Qeqqata Kommuniata aamma Kommuneqarfik Sermersuup akornanni suleqatigiinneq suliniutip atuutilersinnissaanut pingaaruteqarluinnarluni.

Killiffik 1: Pilersaarusiorneq: Akuliuffiginninnermi Killiffik 1-imut ilaapput kalaallit kulturiannik aamma kinaassusiannik aallussiffiusumik KI-campit najoqqutassatigut aamma ilikkagassatigut tunngavissaannik pilersaarusiortunilu ineriartortitsineq. KI-modeli arfineq-marlunnik immikkoortulik ineriartortinneqarpoq, immikkoortut tamarmik immikkut KI-modelimi naleqartitamut ataatsimut imaluunniit arlalinnut atassuteqarlutik. Immikkoortut sammisassaqaqtitsinernik aamma sungiusaatnik assigiinngitsunik imaqarput. Immikkoortoq taanna uppersaasiinissap aamma nalilersuinissap pilersaarusiorneqarnera pillugu nassuiaammik naggaserneqassaaq, tassunga ilanngullugit atugarissaarneq pillugu aamma immikkoortut itisiliissutit pillugit, soorlu apersuinernut aamma malinnaaffiginninnernut tunngasut.

Killiffik 2: KI-campinik Nuummi aamma Sisimiuni ingerlataqarneq: KI-campini Killiffik 2 Nuummi aamma Sisimiuni tassaapput sammisassaqaqtitsinernik ingerlataqarneq, inuusuttut aamma utoqqaat akornanni kulturikkut paarlaasseqaqtigiinnermik aamma ilikkagaqarnissamik aallussiffiusut. Sammisaqaqtitsinerit assersuutigalugu tassaapput assiliinermik ilinniartitsineq, kalaallit kulturiat pillugu oqaluttuat, puisimik pilanneq aamma piniarnermik misigisaqarneq, qimusserneq, nerisassiorneq aamma illuikkiorneq, aalisarneq, nerisassiorneq aamma ikumatitsilluni nuannisaqaqtigiinneq. Nalilersuinerup takutippaa, peqataasut ataatsimoorneq, pinngortitami sammisaqaqtitsinerit aamma kulturikkut paarlaasseqaqtigiinnerit nuannaarutigigaat, aamma nutaanik ikinngutitaajortorsimallutik.

Iikkagaqarneq aamma misilittakkat: Suliniummi Kalaallit Nunaanni kommunit marluk suleqaqtiginerat aqutugalugu misilittakkat pingaaruteqarluinnartut pilersinneqarput. Kommuninik suleqaqtiginerit assigiinngitsorujussuupput, tamannalu suliniutip ingerlanneqarneranut aamma attanneqarsinnaaneranut sunniuteqarluni. Nuummi kommuni atortulersuutitigut atugassaqaqtitsillunilu tammaarsimaartitsinissaq pillugu ussassaarivoq, kisianni suliniut tamakkiisumik kommunimit aallaaveqalersinneqanngilaq. Sisimiuni kommuni eqeersimaartumik peqataavoq, aammalu pilersaarusiortunerp- aamma ingerlanneqarnissaata suliarnera tamakkerlugu sulisunik atugassaqaqtitsilluni. Naak unammilligassaqaraluartoq, soorlu corona pissutigalugu killilersuisoqaraluartoq, kommunip eqeersimaarluni peqataanera qaffasissumik inissisimaannavippoq, aamma suliniut kommunip sammisassaqaqtitsinerinut sivisunerusunut ilaatinneqalerluni. KI-campinik misilittakkat takutippaat, peqataasut pisariaqaqtitaat naammassisinnaajumallugit sammisassaqaqtitsinerit aamma ingerlatat naleqqussarneqarneqartarnissaat pisariaqaqtinneqartoq. Kinguaariit akornanni toqqissisimanermik aamma attaveqarnermik pilersitsinissaq aallunneqarpoq, tamatumani arlaleriarluni naapinnissaq aamma imminnut sivisunerusunik ilisarimalernissaat pisariaqarsimalluni. Utoqqaat peqataanerunissaminnik aamma akuutinneqarnerunissaminnik kissaateqarnerat pilersaarusiortunilu ataatsimiinnernut peqataatinnerisigut aamma pilersaarutaanngitsumik sammisaqaqtitsinerinut, soorlu kaagiliornernut aamma niuerniarnernut peqataatinnerisigut naammassineqarpoq. Pinngortitami sammisassaqaqtitsinerit immikkut pitsaasumik sunniuteqartut paasinarsivoq, pilersaarusiugaanngitsumik ilikkagaqarnissamik aamma misilittanik tunniusseqatigiinnissamut periarfissaqalersitsimmata. Siunissaq eqqarsaatigalugu meeqqeriviit aamma suliaqarfiit allat ilanngullugit suliniutip annertusineqarnissaa soqutigineqarpoq.

Alloriarnissaq tulleg: KI-campinik misilittakkat uppersaasiippaat, kinguaariit arlariit ataatsimoorlutik kulturikkut naleqquttunik sammisassaqaqtinneqartarnissaasa aqutissiuunneqarnissaata pingaaruteqassusia. Sumiiffimmit aallaaveqarneq, aamma aqqissuussaannikkut pitsaasumik inissisimaneq suliniutit taamaattut attanneqarsinnaanerit pingaaruteqarluinnarput. Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup aamma Qeqqata Kommuniata suleqaqtigiinnerat kalaallit kulturiat pillugu kinguaariit akornanni naapeqatigiittarnernik aallussiffiusumik ingerlaqqissaq.

KI-mik eqqarsaat kommunimi meeqqanut, inuusuttunut aamma utoqqanut amerlanerusunut siaruarneqarnissaa anguniarusunneqarpoq. Tamatumunnga pilersaarut aningaasaateqarfimmit Karen Elise Jensens Fond-imit aningaasaliiffigineqarnikkut taperserneqarluni aallartinneqareerpoq. Attanneqarsinnaasumik ingerlanneqarnissaa qulakkeerniarlugu piffissami aggersumi suliniutissaq kinguaariit akornanni akuttunngitsumik, kisiannili sivikitsumik, naapeqatigiittarnissanik ilaqassaaq, utoqqaat kajumissutsiminnik suleqataasut meeqqerivinni aamma atuarfinni sammisassaqtitsinernut peqataasinnaassallutik. Eqaatsumik aqqiissut taanna utoqqaat ataasiakkaat soqutigisaannut aamma piffissaannut, kiisalu meeqqeriviit ulluinnarni ingerlanerannut naleqqussarneqarsinnaavoq. Anguniarneqartoq tassaavoq, KI-p meeqqanik aamma inuusuttunik suliaqarnerup ilaatut ingerlanneqalernissaa, taamaaliornikkut kommunimi kikkut tamarmik sumiiffinni utoqqaat peqatigalugit kalaallit kulturiannik aamma pinngortitamik misigisaqarniassammata.

Siulequtsiussa

Nalunaarusiamik matuminnga allaaserinnittut Kalaallit Nunaanni inuit atugarissaarnerannut tunngasunik assigiinngitsutigut ukiorpaalunni suliaqarnikuupput. Ilagut pingaarnertut suliaqarsimasut, ilagut ilisimatusarnerup iluani annerusumik suliaqarsimapput. Ilaasa meeqqat aamma inuusuttut aallunnerusimavaat, ilaasalu utoqqaat aallunnerusimallugit. Sullinneqartussatut siunnerfigineqartut taakku, aamma Kalaallit Nunaanni peqqinneq, inuunerup naleqassusia aamma atugassarititaasut pillugit ilisimasaqarnitta kinguaariit akornanni ataatsimoornerit, aamma pinngortitami sammisassaqartitsinerit aamma kulturi, kinaassuseq aamma ingerlariaqqinnissamut periutsit aallunnerisigut inuit atugarissaarnerannut qaffassaaqataasinnaasoq ilisimasuuteqarnissatsinnut pissutissaqalersippaatigut. Isummiussatta misilerarnissaanut, aamma kinguaariit akornanni atugarissaarnerup pillugu suliniummik ineriartitsinissaq aningaasaateqarfimmit aningaasaliinerup pisinnaalersippaa.

Tunuliaqutaq

Issittumi inuiaqatigiit piffissap sivikitsup iluani inooqataanikkut aamma kulturikkut allannguutini annertuunik aqquusaagaqarsimapput. Ilaqqutoqqaat malillugit piniarnermik aamma aalisarnermik tunngavilimmik piniartut inuunermi nunat tamalaat akornanni aningaasarsiornermik nutaaliaasumik ineriartorneq innuttaasut peqqissusiannut aamma atugarissaarnerannut sunnuteqarsimavoq, tassunga ilanngullugit eqqarsartaatsikkut peqqissutsimut, peroriartornermi atukkanut, uummatikkut naappaatinut, diabetesernermit aamma nappaatinut anigorneqarsinnaanngitsunut allanut tunngatillugu (Larsen et al., 2019; MacDonald et al., 2013; Wexler, 2014). Nunat tamalaat akornanni aningaasarsiornermik inuussutissarsiuuteqarluni inuunerup assinganut ikaarsarnermi Kalaallit Nunaanni ajorseriaateqartoqarnera misigineqarpoq, pingaartumik inuusuttut eqqarsartaatsimikkut peqqissusiannut tunngatillugu (Ottendahl et al., 2021). Tamanna Kalaallit Nunaanni Innuttaasut peqqissusiannik misissuinerit 1993-imiilli paasissutissatigut takutinneqarpoq. Tamatuma saniatigut imminnut toquttut amerlassusiat 1970-ikkunniilli qaffasissumik annertussuseqarpoq, aamma ulloq manna tikillugu allannguuteqarpallaarsimanani – taamaattoq nunap immikkoortuini assigiinngissuteqartoqarluni, taamaalilluni Nuunmi imminnut toquttut amerlassusiat ullumikkut ikinnerpaajullutik, aamma Tunumi aamma Avanersuarmi, Kalaallit Nunaata avannarpasinnerusortaaniittumi, amerlanerpaajullutik (Bjerregaard & Larsen, 2015; Larsen et al., 2019; Seidler et al., 2023).

Misissuinerit arlallit paasinarsisippaat, kulturi illersuutitut sunnuteqarsinnaasoq, inuiaqatigiinnut nunap inoqqaavinut ataatsimoorussamik kinaassuseqarnermik, aallussilluni peqataanermik, aamma inuunermi siunertaqarnermik misigisimalersitsinnaasumik (Barnett et al., 2019; Ingemann & Larsen, 2018; MacDonald et al., 2013; Seidler et al., 2023; Wexler, 2014). Alaskami naggueqatigiit Inuit akornanni misissuinerit takutippaat, ullumikkut inuusuttut amerlasuut kinguaariit utoqqaanerit unammilligassarisimasaasa assingi misigisaraat, kisianni kulturimut atassuteqarneq, kinguaariinni utoqqaanerusuni illersuutitut sunnuteqarsimasoq, amigaatigalugu (Wexler, 2014). Kinguaariinnut utoqqaanerusunut attaveqarneq inuunermi ajornartoorfiit qanoq aqqiiffiginissaannut tapersorneqarnissamut aamma ilitersorneqarnissamut kinguaariinnut inuusuttunut aqquutaasinnavoq, ilutigitillugulu inuusuttoq maligassiuisumik qummut isigisinnaasaqarlunilu assersuuffiginnaasaqarluni (MacDonald et al., 2013).

Allaaserisanik misissuinermi 2018-imeersumi Issuttumi meeqqat aamma inuusuttut atugarissaarnerat misissorneqarpoq, nagguteqatigiit Inuit Kalaallit Nunaanniittut aamma Saamit Nunaanni saamit sammivigalugit (Norge, Sverige og Finland). Misissuinerup takutippaa, Issittumi suliat aamma suliniutit nunani avannarlerni suleqatigiissutigineqartut amerlanertigut qitiusumit aallaaveqarlutillu nunami pineqartumi meeqqanut aamma inuusuttunut siunnerfeqartinneqartatut. Taamaalilluni pissutsit immikkut ittut, nunani issittoqarfinni mianernartulinni meeqqatut aamma inuusuttut inuunerup ilisarnaatai eqqarsaatigineqaratik. Misissuinerup aammattaaq takutippaa, Kalaallit Nunaanni nunamut tamarmut periusissiat amerlasuutigut sumiiffinni sunniuteqarsinnaaneq ajortut, nuna tamakkerlugu allaffissornikkut aaqqissuussaaneq Nuummiittoq illoqarfimmi mikinerusumi imaluunniit nunaqarfimmi sulisumut ungasippallaarmat. Tamatuma erseqqissisippaa Issittumi meeqqat aamma inuusuttut eqqarsartaatsimikkut peqqissusiisa siuarsarnissaannik sulinermi sumiiffimmi meeqqat, inuusuttut aamma inersimasut qanimut suleqatigalugit pinissaa pingaaruteqartoq (Ingemann & Larsen, 2018).

Peroriartornermi atukkat artukkiisut

Nunani tamalaani aamma Kalaallit Nunaanni allaaserisat takutippaat, peroriartornermi atukkat inuusuttut eqqarsartaatsimikkut peqqissusiannut annertuumik pingaaruteqartut (Ingemann & Larsen, 2018; Ottendahl et al., 2021). Peroriartornermi atukkat artukkiisut inersimasut inuunerup atugarissaarnermut malunnaatilimmik kingunerlutsisisinnaapput (Dube et al., 2001). Amerikami 2001-imi misissuinermi paasineqarpoq, inuk peroriartornermini artukkiinerit arlallit ilaannik ataatsimik misigisaqarsimagaangat imminut toqoriaraluarnissamut aarlerinaat marloriaammiit tallimariaammut qaffattartooq, taakkununga ilanngullugit tarnikkut/timikkut atornerlunneqarneq, kinguaassiuutitigut atornerlunneqarneq aamma ikiaroorartunik angerlarsimaffimmi atornerluisoqarnera il.il.. Missiliuutit qaffasissut taakku ilimanarsisippaat, peroriartornermi artukkerneqarnerit inuup misigisimasai inuunerup ingerlanera tamakkerlugu imminut toqoriarnissamut aarlerinaammut annertuumik sunniuteqartartoq (Dube et al., 2001). Kalaallit Nunaanni assingusoq takuneqarpoq, peroriartornermi atukkat artukkiisut aamma inuunerup ingerlanerani kingusinnerusukkut imminut toqunnermut tunngatillugu pissusilersuutit akornanni ataqatigiinnermut assingusoq takuneqarluni (Bjerregaard & Larsen, 2015, 2018; Larsen et al., 2019; Lindholm & Pleisner, 2013; Seidler et al., 2023).

Illersuutitut pissutaasut

Islandimi illersuutitut pissutaasut aallunneqarnerisigut, soorlu angajoqqaat peqataatinnerisigut, aamma tapersersuinnikkut kiisalu ukioqatigisat peqatigalugit sunngiffimmi eqeersimaartumik sammisaqarsinnaanermik periarfissaqarnikkut ukiut kingulliit 20-t ingerlaneranni inuusuttut akornanni aanngajaarniutinik atuinerup annikillisinneqarneranik pitsaasumik misilittagaqartoqarpoq (Kristjansson et al., 2020). Issittumi inuusuttut akornanni eqqarsartaatsikkut peqqissutsimut illersuutitut pissutaasunut ilaasut allat tassaapput kinguaariit akornanni ataatsimoorfiit aamma atassuteqarfiit pitsaasut, kulturimut aamma oqaatsinut atassuteqarneq, kiisalu sumiiffimmi najukkami naleqartitat aamma atassuteqarnerit pingaarutaat (Olesen et al., 2020). 2018-imi Innuttaasut peqqissusiannik misissuinermi illersuutitut pissutaasut arlallit misissuiffigineqarput, tassunga ilanngullugit; kulturimut tunngasunik sammisaqartarnerit, kinguaariinnut utoqqaanerusunut atassuteqarnerit, peroriartornermi kalaallit ileqqutoqaat malillugit sammisaqartitsinernut peqataanissamik periarfissaqarneq, aamma sumiiffimmi eqeersimaartumik peqataaneq. Misissuinermi inuusuttut (15-imiit 34-nik ukiullit) amerlasuut akissuteqarput, kinguaariinnut utoqqaanerusunut annertuumik atassuteqarlutik misigisimallutik. Kinguaariit akornanni atassuteqarnerit annertunerpaartaat nunaqarfinni takuneqarpoq (52%-it N=525-620), illoqarfinni kinguaariit akornanni atassuteqarnerit (48%-iullutik) aamma Nuummi (34%-iullutik) appasinnerulaarlutik. Misissuinermi inuusuttut peqataasut affaasa missaanniittut oqaatigivaat,

kalaallit ileqqi malillugit sammisassat peroriartornerminni isigalugillu ilinniarnissannut periarfissaqarluarsimallutik, illoqarfimmi imaluunniit nunaqarfimmi peroriartorsimaneq apeqqutaatinnagu. Assersuutigalugu nunaqarfimmi inuusuttut 66%-ii sapaatip akunnikkaartumik aallarluilluunniit pinngortitamiittarsimapput, aamma Nuummi 24%-it aamma illoqarfimmi allani 30%-it taamaallaat taamaaliortarsimallutik (Ottendahl et al., 2021).

Inuiaqatigiinnut nunap inoqqaavinut kulturikkut kinaassuseq, aamma inuiaqatigiinnut ilaaneq peqqinnissakkut pitsaasumik sunniteqartutut aamma inuunermi unammilligassanik qaangiisinaanermut atassuserneqarpoq. Alaskami¹ naggueqatigiinni Inunni, ukiuni qulikkuutaani amerlasuuni kulturikkut naqisimaneqarnermik misigisaqarsimasuni, kinguaariinnit assigiinngitsunit pingasunit ("Elders², adults and youth") oqaluttuat 2008-mi misissuineri misissuiffiqineqarput. Nunasiaateqartarnek ullumikkut inuiaqatigiinni nutaaliaasuni ajornartorsiutinut aallaavusutut kinguaariinnit utoqqaanerusunit amerlasuutigut oqaatigineqartarpoq. Eldersit (utoqqartat) oqaluttuarput, oqaluttuarisaanermi pisimasunit misigisimasaminnit kingunerluutit amerlasuutigut namminneq aqqiiviginiartaritsik, tamannalu inuttut aamma inooqataanermi ajornartorsiuteqarnermik kinguneqarluni. Misissuineri kinguaariit inuusunnerusut amerlasuunik unammilligassaqarput, tassunga ilanngullugit imminut toqunneq, imminut toqoriaraluarneq, ikinngutit aamma ilaqqat akornanni naleqqutinngitsumik imigassamik aalakoornartortalimmik imeriaaseqarneq, nakuuserneq aamma ajornartorsiutit tamakku nassatarisaannik angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarneq, kisianni amerlangitsut kisimik oqaluttuarisaanermi pisimasut kingunipiluisut imaluunniit nunasiaateqartarnermut toqqaannartumik atassuserpaat. Taarsiullugu inuiaqatigiinni nutaaliaasuni ajornartorsiutit inunnuat ataasiakkaanut tunngasuusutut, ilaqtariinnut ingerlalluannngitsunut, isumatsaqqanermut imaluunniit pinngitsuuisinnaajunnaarsimanermut atassutilittut isigalugit. Ataatsimut isigalugu kinguaariit utoqqaanerusut kulturiminnut atassuteqarnerat sakkortuneruvoq, aamma kinguaariinnut inuusunnerusunut sanilliullutik kulturimut tunngasutigit isumalluutitik pillugit ajornannginnerusumik nassuiaasinnaallutik, tamatumalu kinguaariit akornanni attaveqatiginnissap pingaarutaa naqissuserpaa (Wexler, 2014).

Sammisassaqartitsinerit pinngortitamit tunngavillit

Pinngortitaq aallaavigalugu sammisassaqartitsinerit, ilaatigut ajorunnaarsaanermut aamma peqataasut kulturikkut kingornussaqaqqaavisa pilerseqqinnissaannut atornerqarnerat Canadami misissuinerit arlalinnit tapersorsorneqarput (Healey et al., 2016; Robbins & Dewar, 2011; Searles, 2009; Takano, 2005; Wilson, 2003). Wilsonip (2003) nunap inoqqaavisa³ kulturiata atassuserneranut timip, takussutissat, anersaarsiornerup aamma inooqataanermut tunngasut akornanni kulturikkut ataqtiginnermik takutitsisutut pinngortitaq ("the land") nassuiarpaa, aamma timitaliineri taamaallaat takutitsisuunani.

Misileraataasumik 2020-mi nalilersuinerup Alaskami nunap immikkoortuini avinngarusimasumiittuni marlunni inuusuttut 13-it aamma 18-it akornanni ukiullit ulluni tallimani kulturimik sammisaqarfiusumik campimik ingerlatsineq nalilersorpaa. Ullut tallimat taakku ingerlaneranni Eldersit (utoqqartat) kulturikkut ilisimasaminnik aamma oqaluttuanik ingerlatitseqqippat, ilitsoqqussaralugu piginnaasanik, imminut toqunnissamik pitsaaliuineri, aamma sammisanik allanik soorlu aangajaarniutinik atuinermik aamma pimmatiginninnermik pitsaaliuineri ilinniartitsillutik (Barnett et al., 2019). Nalilersuineq peqataasut akornanni imminut naleqartinnermik, misigissutsinik, atassuteqarfeqarnermik, allanut pingaarutilimmik inississimanermik aamma

¹ Innuttaasunut taaguut tuluttut tassaavoq *Alaska Native*.

² Elderissatut toqqarneqarneq ajorput, taamaattunngortarlutilli inuttut piginnaasatik aallaavigalugit; taamaallilunilu tassaavoq kulturimut tunngasoq, inissisimaffik, sumiiffimmilu atorfiunngitsoq. Taamaattumik utoqqaat tamarmik Eldersit taagorneqanngillat (Nørtoft et al., 2019).

³ Canadami nunap inoqqaavinut assigiinngitsunut taaguut 'First nations' atornerqarpoq.

piginnaasassanut periusissanik aallussiffiuvoq. Inerniliussat paasinarsisippaat, kulturimik sammisaqarluni campinik ingerlatsisarnerit peqataasut pitsaasumik isumagissaarnerannik, arlaannut atassuteqartutut misigisimanermut aamma pitsaasumik ingerlasinnaalluni misigisimanermik annertuumik annertunerulersitsisut (ibid.).

Pinngortitaq aallaavigalugu meeqqat atugarisaarnerannik siuarsaataasumik campinik ingerlatsisarnermut iluseq Nunavumi (Canadami) sumiiffimmit aallaavillip Qaujigairtiit Health Research Centre-p ineriartortissimavaa. Aaqqissuussaq *Makimautiksat Youth Camp* Eight Rocksimit taaguutilimmik arfineq-pingasunik immikkoortoqarpoq. Iluseq sammisanik makkuninnga tunngavilerlugu suliaavoq: piginnaasassanut periutsinik nakussassaaneq, pinngorartitsisinnaaneq, inuttut imminut ineriartortinneq aamma siunissamut pilersaarutit, atassuteqarfinnik peqqinnartunik aamma pitsaasunik piorsaaneq, timimik ilisimaarinninneq, sumiiffimmi inuiaqatigiit, inooqataanikkut pisuni killiliisinnaanermik paasinninneq aamma asimiinnermi piginnaasassat. Sammisat naggueqatigiit Inuit kulturianik tunngaviusumik naleqartitanit, kiisalu meeqqat aamma inuusuttut atugarissaarnerisa siuarsarnissaannut aamma nalorninartumik inissisimalernissaasa pitsaaliornissaannut suliassaqaarfii sorliit nakussassarneqarnissaat pingaaruteqarnerisooq pillugu ilisimatusarnikkut tunngavilimmik ilisimasanit aallaaveqarput. Inerniliinerit takutippaat, aaqqissuussami sammisat timikkut, eqqarsartaatsikkut, misigissutsitigut aamma anersaakkut iluarusuuteqarnissamut siuarsaataasut. Campi ilisimasanik paarlaasseqatigiinnermut siuarsaataavoq, aamma kinguaariit inuusuttut aamma utoqqaat akornanni attaveqarnermut nakussassaataalluni (Healey et al., 2016). Pinngortitaq aallaavigalugu campinik ingerlataqartarnerit nunani issittuni allanisuulli Kalaallit Nunaanni atugaavallaanngilaq, taamaattumillu tamanna pillugu allaaserisaqanngingavilluni. Peqatigiiffik Kalaallit Meerartaat ukiut tamaasa aasaanerani campinik ingerlatsisarpoq, kajumissutsiminnik suleqataasut nunarsuarmit tamarmeersut meeqqanik aamma inuusuttunik aasaanerani sammisassaqaartitsinerimut peqataanissamik periarfissiiniarlutik Kalaallit Nunaanni illoqarfinnut aamma nunaqarfinnut sapaatit akunnerinik sisamanik sivisussusilimmik takkuttarlutik (Grønlandske Børn).

Meeqqat aamma inuusuttut peqatigalugit pinngortitami sammisassaqaartitsinerit aammattaaq pisortat aamma namminersortut ingerlatsiviini perorsaanikkut sulinermi ingerlaavartumik ilaatinneqartarpoq, kisianni sammisassaqaartitsinerit tamakku aamma sulinerup tamatuma inernerit meeqqat aamma inuusuttut atugarissaarnerannut qanoq isumaqarnerisooq uppenarsiisarneq akkuttusuumik pisarluni.

Meeqqanut, inuusuttunut aamma utoqqarnut siunnerfilimmik sulineq

Assersuutit qulaani taaneqartut, aamma pinngortitaq aallaavigalugu sammisassaqaartitsisarnerit pillugit allaaserisat amerlanerpaartaat pingaarnertut meeqqanut aamma inuusuttunut sammitinneqarput, aamma siunnerfigineqartut taakku atugarissaarnerat aamma peqqissusiat aallunneqarlutik (Allen et al., 2022; Barnett et al., 2019; Fienup-Riordan & Rearden, 2003; Healey et al., 2016; Searles, 1998). Nalunaarusiap *Nunatsinni utoqqaat inuunerat peqqissusaallu* (Nørtoft et al., 2019) takutippaa, utoqqaat amerlasuut kiserliortutut misigisimasut, aamma utoqqaat kisimiillutik kissaatigineqanngitsutut amerlasuutigut misigisimasarnerat illoqarfinnut (13%-inut) sanilliullugu nunaqarfinni (28%-it) marloriaammik amerlanerusut. Nalunaarusiap ilutigitillugu takutippaa, kulturikkut kinaassutsip, utoqqaat tunniussinnaasaasa, aamma sumiiffimmi taakku qanoq atornerqarnerisa erseqqissarneqarnerat massakkut politikkini aamma anguniagassatut takorluukkani amigaataasut, aamma utoqqaat amerlasuut isumaqartut inuusuttut kalaallit kulturianik aamma ileqquinik ilisimasakkippallaartut (Nørtoft et al., 2019). Kinguaariinniit kinguaariinnut kulturikkut ilisimasanik ingerlatitsitseqqinnermi utoqqaat isumalluutitut pingaaruteqarnerat aammattaaq nuna tamakkerlugu aamma kommunikkaartumik utoqqaat pillugit

nalunaarusiani erseqqissarneqarpoq, tamannali qanorpiaq suliarineqarsinnaanersoq siunnersuuteqarfigineqarnani (Nørtoft & Jensen, 2017).

Tamanna tunngavigalugu misileraataasumik suliniut *Kinguaariit Inuunerissut – atugarissaarnermut siuarsaataasumik inuusuttunut utoqqarnullu campinik ingerlatsineq* (tamatum kingorna KI-campit) 2020-miit 2023-mut ineriartortinneqarpoq, aammalu Kalaallit Nunaanni kommuninit tallimaasunit marlunni ineriartortinneqarlunilu misilerarneqarluni; Kommuneqarfik Sermersuumi aamma Qeqqata Kommuniiani. KI-campit immikkoortumi tulliuttumi saqqummiunneqassapput.

Kinguaariit Inuunerissut – atugarissaarnermut siuarsaataasumik inuusuttunut aamma utoqqarnut campinik ingerlatsinerit

Suliniut Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup (CFG) (Syddansk Universiteti aamma Ilisimatusarfik), Issittumi Utoqqalinerup (Københavns Universiteti aamma Ilisimatusarfik), Qeqqata Kommuniata kiisalu Kommuneqarfik Sermersuup aamma Paarisap akornanni suleqatigiissutigineqarsimavoq. Suliniut ilisimatusartoqatigiit Kalaallit Nunaanni meeqqat, inuusuttut aamma utoqqaat peqqissusiannik ilisimatusarnermik aamma kulturikkut misissueqqissaarnermik misillitagaannit aallaaveqarpoq. Siunertarineqartoq tassaasimavoq, periutsit aamma atugarissaarneq pillugit ilisimasaniq aaqqissuussamik tapersiinnissaq, taamaaliornikkut ilisimasaqarluarneq tunngavigalugu najoqqutaq siunissami atuutilersinneqarsinnaaniassammat. Ilisimatusarnermik immikkoortua Ilisimatusarfimmi Kalaallit Nunaanni peqqissusermik Ilisimatusarfiup ataani peqqissutsimik siuarsaalluni akuliuffiginninnernik ilisimatusarnerup iluani annertusaanissamik aallussiffiuvoq.

Inuusuttut/meeqqat angisuut aamma utoqqaat peqatigiillutik sammisassaqaqtitsinernut, atugarissaarnermut siuarsaataasunut aamma pingaarutilinnut, peqatigiissinnissaannut periutsinik misileraanissaq siunertaralugu KI-campit misiliutigalugu suliniutit 2021-mi ineriartortinneqarpoq. KI-campit kalaallit kulturianit aallaaveqarpoq, tassunga ilanngullugit pinngortitaq, timi aamma ileqqut, aammalu aallaqqaammut aasaanerani sapaatip akunneranik ataatsimik sivisussusilimmik campimik ingerlatsinermik, kingornalu ukiakkut sammisassaqaqtitsinernik aamma ukiuunerani tulliuttumi naggasiutitut ulluni marlunni campimik ingerlatsinissatut pilersaarusiorneqaaqqaaralarpoq. Siunertarineqartoq tassaasimavoq, utoqqaat, nukissaqarluarlutillu kulturimik atatitsisut, aamma meeqqat/inuusuttut akornanni atassuteqarnerit nakussassarneqarnissaat, taamaaliornikkullu peqataasut atugarissaarnerannut siuarsaataalluni.

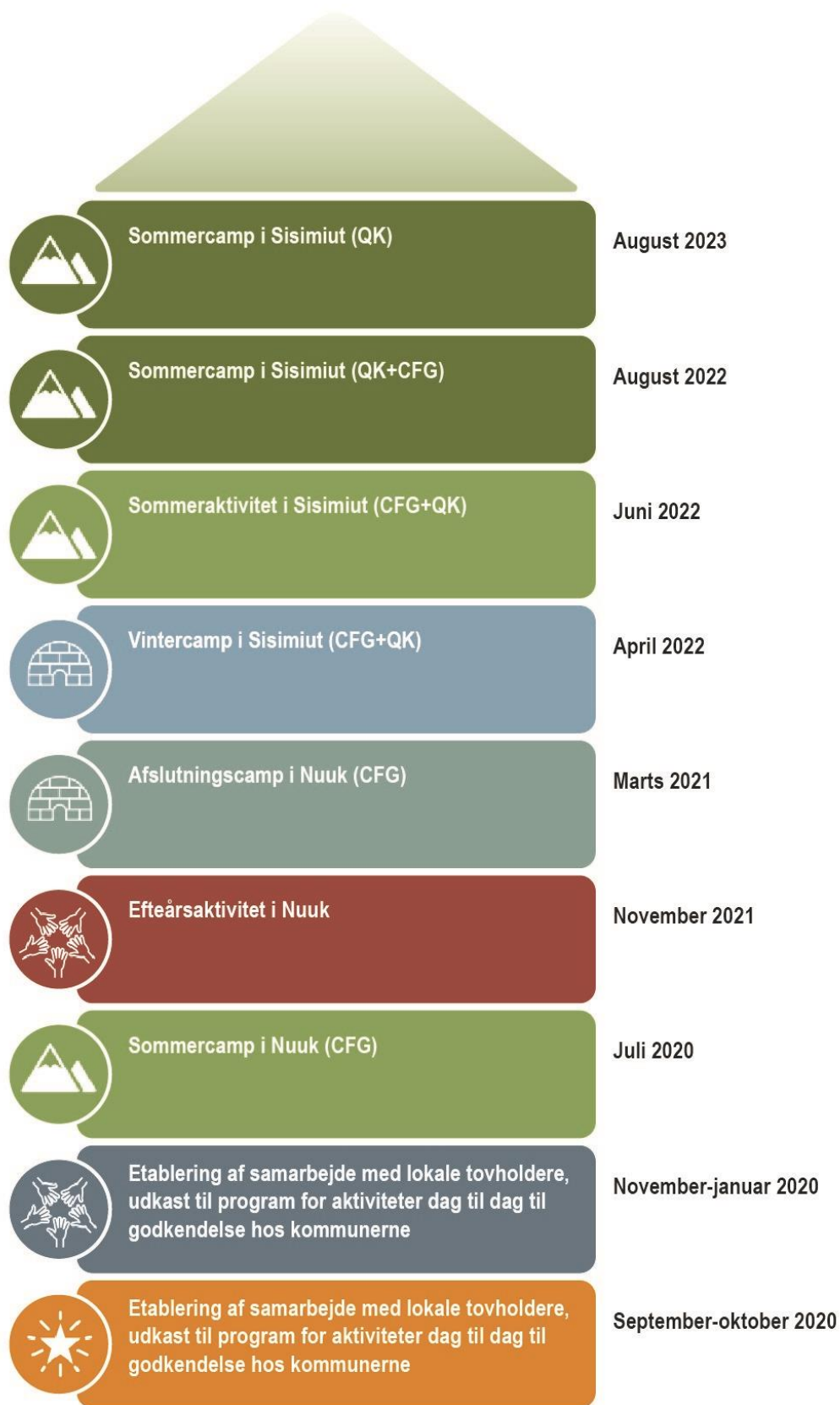
KI-campi immikkoortunik pingaarnernik sisamanik aallussiffiusunik tunngaveqarpoq, taakku aasaanerani- aamma ukiuunerani campinik ingerlatsilluni sammisassaqaqtitsinertut piviusunnigortinneqarlutik. Qitiutinneqartut sisamat tassaapput: (1) Naleqartitat aamma kulturikkut kinaassuseq; (2) Kinguaariit akornanni suleqatigiinneq; (3) Peqqinneq, timi aamma tarneq; (4) Pinngortitami unnuineq.

KI-campinut isumassarsiorfigineqartoq tassaavoq Nunavumi inuusuttunut ingerlanneqartartoq assingusoq, tassani innuttaasut amerlanerpaartaat naggueqatigiilliutik Inuit (Healey et al. 2016). KI-campit qiterisaat tassaavoq, peqataanikkut atugarissaarnermik siuarsaataasup naleqassusiata aallunneqarnissaa, meeqqanut/inuusuttunut aamma utoqqarnut. Tamanna allaaserisanut tunngatillugu aallussiffiuvoq nutaaq, amerlasuutigut utoqqaat ingerlatitseqqittussatut peqataanerat nalinginnaasumik kisimi taaneqartarluni, aamma meeqqat aamma inuusuttut assigalugit sullinneqartussatut siunnerfigineqartutut taaneqarneq ajorlutik. Peqatigiinneq aamma oqaluttuat aqutugalugit kulturikkut ilisimasaniq aamma piginnaasanik kinguaariinnit utoqqaanerusunit inuusunnerusunut ingerlatitseqqittarneq kalaallit kulturianni qitiusumik ilaajuaannarnikuuvoq. Ullumikkut Kalaallit Nunaanni inuit amerlasuut ilinniarnermut aamma sulinerit atatillugu ungasingaatsiartumut nuuttarput, tamannalu kinguaariit akornanni ilisimasaniq, kulturimik aamma

piginnaasanik ingerlatitseqqinnissap pinngitsoorneranik kinguneqarsinnaalluni (Nørtoft og Jensen 2023).

Piffissap ingerlanerani suliarisimasanut takussutissiami (takussutissiaq 1-imi) matuma ataaniittumi campit, aamma sammisassaqartitsinerit KI-mut tunngasut 2020-mi septembarimiit 2023-mi aggustimut ingerlanneqarsimasut, takutinneqarput.

Takussutissiaq 1. Campit aamma sammisassaqartitsinerit 2020-mi septembarimiit 2023-mi aggustimut ingerlanneqarsimanerannut piffissap ingerlanerani suliarineqarsimasunut takussutissiaq.

Siunertaq

Nalunaarusiami matumani siutarineqartoq tassaavoq KI-campinik suliaqarnerup uppersaaserlugulu eqikkarnissaa. Suliniutip tunuliaqutaa, kiisalu najoqqutatigut aamma periutsitigut tunngavik, kiisalu pilersaarusiormiit piviusunngortitsinermut suliap ingerlasimanera nalunaarusiami nassuiarneqarput. Tamatuma kingorna suliniummi misilittakkat nassuiarneqassapput, suliniummi alloriarnissamut tullermut nassuiaammik naggaserneqartumik.

KI-campinik suliaqarnek suli naammassinngilaq, KI-campit kommunini arlaqarnerusuni atuutilersinneqarnissaat neriuutigalugu najoqqutaq suli ineriartortinneqarmat.

Nalunaarusiaq pingaarnertut kinguaariit assigiinngitsut akornanni, meeqqat/inuusuttut aamma utoqqaat peqatigiinnerat qitiutillugu, atugarissaarnermut siursaataasumik aamma pingaarutilinnik sammisassaqaartitsinernut periutsit assigiinngitsut qanoq atorsimanerivut misilittakkanik nassuiaatit nalunaarusiaavoq. Sammisassaqaartitsinernut ataasiakkaanut nassuiaatit sukumiinerusut uani atuarneqarsinnaapput: Kinguaariit Inuunerissut-campit, sungiusaatinut katalog-i (Rubin et al., 2024).

KI-campit ingerlanneqarnerinut iluseq takussutissiami 2-mi, matuma ataaniittumi, takutinneqarpoq. Ilutsip takutippaa, suliniummi sammisassaqaartitsinerit aalajangersimasut qanoq sunniuteqarnissaat naatsorsuutigineqarnersut. Ilutsimi immikkoortut uku ilaapput; suliamik piviusunngortitseqataasut, suliniummi sammisassaqaartitsinerit ingerlanneqarsinnaanissaannut pisariaqarsimasut; inernerisassaattut kissaatigineqartut angujumallugit sammisassaqaartitsinerit ingerlanneqartut; suliap suliarineqarnera, tassaasoq sammisassaqaartitsinerit pilersaarutaasut toqqaannartumik inernerit; sammisassaqaartitsinerit pilersaarutaasut annertussusillit ingerlanneqarsimappata, aamma peqataasunut iluaqutaasimappata sammisassaqaartitsinerit ingerlanneqartut inernerigallagaat, kiisalu; piffissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu sunniutissatut naatsorsuutigineqartut.

Iluseq KI-campinut atorneqartoq

Input

- Karen Elise Jensens Fondimit aningaasaliissutit.
- Campit ingerlanneqarnissaannut kommunimit sulisutigut isumalluutit.
- Campit ingerlanneqarnissaannut pilersaarusiornissamut, ikiuunnissamut, uppersaarsiinissamut aamma nalilersuinissamut sulisut CFG-imeersut.
- Partnerskabssamarbejde med involverede kommuner og Paarisa.
- Samarbejde med lokale aktører – skoler, ældre-organisationer m.m.

Sammisat

- Jævnlig møder i partnerskabet mellem CFG og Qeqqata Kommunia.
- Identifikation og rekruttering af unge og ældre til camp-forløb.
- Planlægning af aktiviteter og camp-forløb med lokal forankring.
- Afholdelse af aktiviteter og camp-forløb.
- Monitorering og evaluering af processen og camp-forløbene.

Output

- Møder i partnerskabet.
- Indbyrdes klar vision og mission i partnerskabet.
- Unge og ældre har deltaget i aktiviteter og camp-forløb.
- 5 camps og 2 møder for deltagere er afholdt mellem og camps.
- Data til monitorering og evaluering genereret.

Resultater

- Relationsopbygning mellem CFG og Qeqqata Kommunia.
- Gode oplevelser for deltagerne.
- Styrkede relationer mellem børn/unge og ældre.
- Deltagerne har fået større kendskab til grønlandsk kultur.
- Deltagerne har udviklet personlige og sociale livsfærdigheder.

Forventet virkning

- Langvarige forbedringer af deltageres mentale sundhed.
- Deltagere føler sig mindre ensomme.
- Øget empowerment
- Udførelse af tværgenerationelle initiativer.
- Færre selvmordsforsøg og selvmord.

Najoqqutatigut tunngavik

'Peqqissuserput'

Takussutissiaq 3, matuma ataaniittoq, peqqinneq pillugu taaguutip kulturikkut aallaavillip assiliartalernissaanik siunertaqartup saniatigut immikkoortunik pinnguutitut aamma timimut tunngasunik Kalaallit Nunaanni kulturikkut aamma inooqataanikkut tunngavileeqataasunik imaqartoq Innuttasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfimmit ineriartortinneqarpoq. Takussutissiaq aammattaaq 2020-miit 2030-mut Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissuunissaannik suliniummut (*INUUNERITTA III*, 2020) tunngaviuvoq. Takussutissiaq kalaallit akornanni kulturip aamma peqqinnerup sunniivigeqatigiittarnerannik suliffeqarfiup ukiorpassuarni ilisimatusarnermik suliaqarnera tunngavigalugu ineriartortinneqarpoq. Takussutissiap qeqqaniipput timi, tarneq aamma anersaaq, aamma taakku ataqatigiillutik, assilissatut takorlooraanni timi aamma tarneq anersaaqanngitsoq inuttut niaqoqanngitsutut isigineqarmat. Aammattaaq anersaaq kalaallit kulturikkut kinaassusiannut annertungaatsiartumik ilaavoq (Olesen et al., 2021). Takussutissiami immikkoortuni silarlarniittut imminnut sunnertarput, aamma timimit, tarnimit anersaamiillu immikkoortinneqarsinnaananatik – qeqqaniittumit. Takussutissiaq ataatsimoortutut paasineqassaaq, sunniivigeqatigiinnermi immikkoortut ataasiakkaat tamanut sunniisinnaallutillu sunnerneqarsinnaallutik (*INUUNERITTA III*, 2020; Olesen & Larsen, 2023; Ottendahl et al., 2021).

Kalaallisut oqaaseq *peqqinneq* ataatsimut isiginnilluni peqqinnermik paasinninneruvoq, naleqartitanit, atassuteqarfinnit, avatangiisinit, kalaaliminernit (kalaallit nerisassaataannit) aamma misilittakkanit tunngavilik (Wistoft, 2009). Oqaaseq peqqinneq isumaqqaamini pissutsinit, piffissamit aamma sumiiffimmit nammineq aqussinnaangisamit tunngaveqarpoq – tamanna inuup nukinnut namminerminit anginerusunut soriarsinnaannginnerata akuerinissaanut tunngasuuvoq. Nukik taamaattoq assersuutigalugu tassaasinnaavoq *sila* aamma pinngortitaq. Napparsimaneq peqqinnerup akerliatut isigineqanngilaq, inuunerulli ilaatut, aamma nammineq naalagaaffigineqarsinnaanngitsutut akuerisassatullu isigineqarluni (Wistoft, 2009, 2012).

Takussutissiami Peqqissuserput-mi immikkoortut tamarmik KI-campinik suliaqarnernermi annerusumik minnerusumilluunniit naleqquttuupput. Immikkoortut sisamat taakku, najoqqutap ineriartortinnerani pingaarnerpaajusimasut, matuma ataani itinerusumik nassuiarneqarput.

Pinngortitaq kalaallinit amerlasuunit inuunerminni qitiusumik inissimasutut nassuiarneqartarpoq. Pinngortitami piniarnikkut nerisassat aaneqartarput, pisarineqartut nerisassiarineqartarput, aamma aasaanera tassaasarpog ukiuunissaanut takisuumut peqqumaatissanik pilinikkut katersuiffik. Kalaallit amerlasuut pingoortitami nukissanik, eqqissinermik aamma nukissanik nutaanik aallertarlutik aamma nassuiaateqarput (*INUUNERITTA III*, 2020; Ottendahl et al., 2021). Peqqinneq sutut "silataani taqqamani" piusutut isigineqarpoq. Peqqinneq taamaalilluni pinngortitap nukingitut naleqqussarnermut tunngasuvoq, tamannalu ima isumaqarluni pinngortitaq malillugu inissimaffissaq nassaarineqassasoq. Taamaaliorsinnaagaanni peqqissuusimassaaq (Wistoft, 2009).

Kalaalimerngit tassaapput kalaallit nerisassaataat, aammalu meeraanermi eqqaamasanik pilersitsiffiusumik misigissuserpassuarnut atassutillit – piffissaq inuit ullumikkornit amerlanerusut tamakkiisumik imaluunniit ilaannakortumik piniartutut aamma aalisartutut inuussutissarsiorfigisimasaat. Naak amerlasuut nerisassanik avataaniit eqquussuussanik nerisaraluartut kalaalimerngit pinngortitami pissarsiarineqartut kalaaliussutsimik paasinninnermut immikkut pingaaruteqarput (Nørtoft & Jensen, 2018).

Kulturi aamma oqaatsit immikkoortuupput marluk imminnut ingerlaqatigiittut, pissutigalugu oqaatsit kulturip ilagimmagit, aamma peqqinermik, napparsimanermik aamma kinaassutsimik paasinnittariaatsimut pingaaruteqarmata. Iitsoqqussaralugu oqaatsit atorlugit oqalussinaneq pingaaruteqarpoq, aamma nammineq oqaatsit atorlugit kissaatigisat aamma misigissutsit killeqanngitsumik oqaatigisinnaanerit allanik paasinnissinnaanerit aamma nammineq paasineqarnissamut pingaaruteqarput (Ottendahl et al., 2021).

Sumiiffimmi naleqartitat sumiiffimmiit sumiiffimmut assigiinngissitaarsinnaapput, aamma uteqqiattumik pisartunut aamma sammisassaqartitsisarnerit atassuteqarsinnaallutik, ataatsimoorluni anguniakkamik ataatsimoorussaqaqarnermik aamma suleqatigiinnermik misigisimalersitsisoq. Sumiiffimmi naleqartitat aamma illoqarfimmi imaluunniit nunaqarfimmi timitatigut avatangiisinut atassuteqarsinnaapput, pisut aalajangersimasut ingerlanneqarfigisartagaat, aamma sammisassaqartitsinerit pingaarutillit ataatsimoorullugit suliarineqarsinnaaffiat. Assinganik sumiiffimmi naleqartitat pinngortitamut avatangiiserisamut atassuteqarsinnaapput, ilaatigut piniarnermik aamma sammisassaqaqarnermik pilersitsiffiusumik (ibid.).

KI-modeli

Peqqissuserput tunngavigalugu KI-campit immikkoortuini, KI-campit imarisassaannik, naleqartitanik ineriartortitsivugut (takussutissiaq 4). KI-modeli tunngaviusumik naleqartitanit tunngaveqarpoq, kalaallit kulturiannut immikkut atassutilinnik, aamma ilutigitillugu ataatsimut isigalugu inuttut nakooqqutinut tunngatillugu tunngaviusussanik isumaliutinik imalinnik. Tunngaviusumik naleqartitat arfineq-marluk taakku, tamarmik timimut, tarnimut aamma anersaamut attuumassutillit tassaapput; Pinngortitaq/Kalaalimerngit, Sumiiffik, Timi, Piginnaasat (pinngortitamiinnermi piginnaasassat), Peroriartorneq aamma ilinniagaqarneq (inuunerup ingerlasimaneranik oqaluttuarneq aamma takorluukkat), Kulturi, oqaatsit aamma ateq aamma Piginnaasassanut periusissat. Naleqartitat KI-campit ingerlanneqarnerinut ataqatigiinnissaat eqqarsaataavoq, aamma sammisassaqartitsinissanut pilersaarutigineqartunut assigiinngitsutigut tunngaviullutik.

Takussutissiaq 4. Naleqartitanut iluseq, KI-campini naleqartitat tunngavigalugit ineriartortinneqartoq.

Salomon

Periutsit atorneqartut

Akuliuffiginninnerit katitigaasut

Akuliuffiginninnerit katitigaasut sulinermit ajornartorsiutit qaangeruminaatsut qaangerniarnissaannik siunertaqarput. Oqaatsip 'katitigaasut' nalunaarpaa, pissutaasunut nassuiaat ataasiinnaanngitsoq, aamma taamaalilluni ajornartorsiummut aaqqiissutissaq ataasiinnaanani. Akuliuffiginninnerup anigoruminaatsortaa akuliuffiginninnerup nammineq qanoq ittuuneranit pilersinneqarsinnaavoq. Assersuutigalugu immikkuualuttortat aamma allannguissamut immikkoortut amerlasuut ilaatinneqarpata, imaluunniit akuliuffiginninnerup sunniutissai akuliuffiginninnermut peqataasut aamma aaqqissuussaannermit atuutilersinneqarfiusussami ilisarnaatit apeqqutaappata katitigaasutut taaneqarsinnaavoq (Maindal et al., 2022). Pissutsit arlallit pissutigalugit KI-campit akuliuffiginninnerit katitigaasutut nassuiarneqarsinnaavoq. Siullertut akuliuffiginninnermit ajornartorsiummut aaqqiiffiginiarneqartumut ataasiinnarmik aaqqiissutissaqanngilaq – tassalu inuusuttut aamma utoqqaat peqataasut akornanni eqqarsartaatsikkut atugarliornerup aamma kiserliornerup annikillissinnissaa, kiisalu imminut toqunnissamik, imminut toqoriaraluarnermik aamma imminut toqunnissamik eqqarsaatinik pitsaaliuineq. Ajornartorsiutit taakku assigiinngitsutigut iliuuseqarnissamik aamma allannguissamik pisariaqartitsiffiupput. Appaattut akuliuffiginninnermik tiguisut akuliuffiginninnermit angusanut, aamma akuliuffiginninnermut atatillugu sammisassaqartitsinernut aamma kinguaariit akornanni atassuteqarnernut qanoq peqataanersut apeqqutaapput.

Katitigaanermik paasinninnissaq ukiuni kingullerni annertusineqarnikuullunilu assigiinngissitaarnerulersimavoq, aammalu akuliuffiginninnerup atuutilersinneqartup ataqatigiinneranik isumaliutiginninneq ilaatinneqarnerulerluni. Taamaaliornikkut akuliuffiginninneq ajornartorsiummut, ataqatigiinnermut maannakkut piusumut atassuserneqarsinnaanerunera naatsorsuutigineqartarpoq, tamatumalu ajornartorsiummut akuliuffiginninnikkut aaqqinniarneqartumut sunniuteqarnissaa naatsorsuutigineqartarluni (Petersen et al., 2022). Ataqaatigiinneq inooqataanermut, aningaasaqarnermut, kulturimut, politikkimut aamma aaqqissuussaannikkut pissutsinut tunngasuuvoq, tassani akuliuffiginninneq ineriartortinneqarluni, misilerarneqarluni, nalilersorneqarluni aamma atuutilersinneqarluni (Skivington et al., 2021). KI-campini ataqaatigiinneq akuliuffiginnilluni sulinerup immikkoortuini tamani annertuumik ilaatinneqarpoq. Tamatumunnga assersuutit ilaat tassaavoq sumiiffimmit aallaaveqarneq, akuliuffiginninnermut immikkoortut sumiiffimmut ataqaatigiissillugu naleqqussarneqarnerisigut pilersinneqartoq; CFG-ip, kommunini suliaqartut aamma suliaqartut allat akornanni suleqatigiinnermit atassuteqarfinnik ineriartortitsineq; immikkoortunik kulturimut naleqquttunik sammisassaqartitsinernik ineriartortitsineq, kiisalu najoqqutatigut tunngavik, kalaallinut tunngatillugu peqqinneq pillugu taaguummik kulturikkut aallaavilimmik tunngavilik. Akuliuffiginninnerup ataqaatigiinnermut massakkut pisumut, aamma ajornartorsiutinut piusunut naleqqussarlugu ineriartortinneqarnera aaqqissuussamik suliarineqarpoq (Petersen et al., 2022).

Suleqatigiinneq periutsitut atorlugu

KI-campit pilersaarusiorneqarnerannut aamma ingerlanneqarnerannut CFG-ip aamma kommunit peqataasut marluk – Qeqqata Kommuniata aamma Kommuneqarfik Sermersuup, akornanni suleqatigiinneq suliniutip atuutilersinneqarnissaanut pingaarutilimmik inissisimavoq.

Suleqatigiinnerit suleqatigiilluni sulinermut atatillugu atassuteqarnermik nassuiarneqarsinnaapput, suleqatigiit immikkut sulinissaminut sanilliullugu suleqatigiillutik suligunik angusaqarnerusinnaallutik (Corbin & Mittelmark, 2008; Jones & Barry, 2011). Suleqatigiinnermi suleqatigiinneq suliaqartut assigiinngitsut, suliffeqarfiit aamma inooqataanikkut aningaasaqarnikkullu suliaqartut, suleqatigiittussat akornanni ataatsimiinnernik pilersitsisarpoq. Suleqataasut assigiinngitsut taakku ajornartorsiutip qanoq issusianik, kiisalu ajornartorsiutip aqqiiffiginissaanut sulineq pitsaanerpaaq qanoq ittuussanersoq pillugit paasinninnernik assigiinngitsunik nassataqartarput (Aveling & Jovchelovitch, 2013). Suleqatigiinnerni, peqqissutsimik siuarsaanermik imalinni, naggataatigut angusassap qanoq ittuunissaanut pissutsit assigiinngitsut sunniuteqartarput; erseqqissunik suliarerusutaqarlunilu anguniagassatut takorluugaqarnissaq, suleqatiginnikkusussuseqarluni inuiaqatigiinni allannguinnessamut iliussissanik pilersaarusionsoneq, aningaasatigut naammattumik tapersorsoneqarneq aamma suliap inernerit attuumassuteqartunut tamanut naleqquttuullutillu pingaaruteqarnissaat (Corbin et al., 2018). KI-campit pillugit suleqatigiinnermi suleqatigiinnit pissutsit taakku oqaloqatigiissutigineqarput, suliniut ataatsimut isigalugu suliarerusutat aamma anguniagassatut takorluukkat tamanit tapersorsoneqarsinnaasumik ataatsimoorunneqarnissaat qulaakkerniarlugu. Suliarerusutaq una kalaallit kulturiat, pinngortitaq, timi aamma ileqqut aallaavigalugit atugarissaarnermut siuarsaataasunik aamma pingaarutilinnik meeqqat/inuusuttut aamma utoqqaat peqatigiillutik assigiinngitsunik sammisaqatigiittarnissaanik ataatsimoorussamik soqutigisaqarneq aallaavigalugu ineriartortinneqarpoq.

Campit pilersaarusionsiorlugit suli allaartinneqannginnerini kommunit taakku marluk suleqatigineqarnerat pilersinneqarpoq. Ataatsimiinnerit aamma allakkatigut attaveqatigiinnerit aqqutigalugit tunngavissaq pilersinneqarpoq, aammalu suleqatigiinnermi tunngavissat aamma naleqartitat oqaloqatigiissutigineqarnerannik tunngaveqarluni. Suleqatigiit pitsaaliuineramik aamma peqqissutsimik siursaalluni sulinermit piginnaasaqarfinnik assigiinngitsunik tapersiuteqarput, aammalu suleqatigiinnermut peqataanissaminut assigiinngitsunik pissuteqarlutik. CFG-i suliniummik aallarniisuvoq, aammalu suliniutip ineriartortinneqarneranut tunngatillugu pingaarnertut inissisimasimalluni. Tamatuma saniatigut suliap ingerlanneqarnera tamakkerlugu suliniummi sammisassaqaqtitsinernik CFG-ip uppersaasiisuvoq, aamma campit ingerlanneqarneri tamaasa, sammisassaqaqtitsineq ataaseq aamma malitseqaqtitsilluni campit ataaseq, Qeqqata Kommunianit pilersaarusionsoneqarlutillu ingerlanneqartut eqqaassanngikkaanni, pilersaarusionsiorlugillu ingerlanneqarnissaat isumagivai. Kommuninik taakkuninnga marlunnik suleqateqarneq, kapitalini tulluuttuni takuneqarsinnaasussatut, suliniutip ingerlanerani assigiinngitsumik ineriartorpoq.

Pilersaarusionsiornerup aallartisarneqarnerani Namminersorlutik Oqartussat pitsaaliuinermit immikkoortortaqaarfia Paarisa siunersuisutut peqataavoq, pitsaaliuinermit suliniutip kingulliup Inuuneritta III-p (*INUUNERITTA III*, 2020) naleraanik atuutilersitsineq KI-campinut atassuteqarmata. KI-campit aamma periusissiap akornanni ataqatiginneq pingaartumik naleqqanut eqqarsartaatsikkut peqqissutsimik aamma ataatsimoorfinnik peqqinnartunik aamma peqataatitsiffiusunik aallussiffiusunut tunngatillugu erseqqarippoq.

Killiffik 1: Pilersaarusionerq

Najoqqutassanik aamma ilikkagassanik pilersaarusionerq

KI-campit imarisassaasa ineriartortinnerinut atatillugu isumassarsiatta naleqqussarnissaannut ikiuussinnaasunik sumiiffimmi siunnersuisoqatigiinnik, utoqqarnik inuttalimmik, pilersitsinissaq kissaatigivarput. Taamaattumik suliniut saqqummiunniarlugu aamma siunnersuisoqatigiinnut ilaasussanik peqataasussarsiniarluni Kommuneqarfik Sermersuumi utoqqaat siunnersuisoqatigiivi suliniummi suleqataasumit attaveqarfigineqarput. Suliniut tamakkerlugu utoqqaat siunnersuisoqatigiiviinit pitsaasumik qisuariaarfigineqarpoq, taamaattorli siunnersuisoqatigiinnut ilaasortassanik peqataasussarsiniarneq ajornakusoorsimalluni. Peqataanissamut kajumissaarilluni Facebookikkut allagarsiisoqarpoq, aamma sulisut namminneq inuttut atassuteqarfii, aamma sumiiffinni utoqqarnik ilisimasalinnik aamma eqeersimaartunik ilisarisimasaqarluarnerat atorlugu ilaasortassarsiortoqaraluarluni. Kulturimut tunngasutigut ilisarisimaneqarluartut aamma ilisimasallit ataasiakkaat suliniummi siunnersuisoqatigiinnut ilaanissaminnik soqutiginnillutik nalunaaruteqarput, kisianni Covid-19-ip tunillaassuunneranut atatillugu katersuunnissamut killilersuinerup peqataasussarsiniarneq kinguarsarpaa, aammalu killilersuinerit unitsinneqarmata inuit aperineqartut taakku peqataanissaminnut piffissaqaratilluunniit periarfissaarutereersimapput. Taamaalilluni ilungersorluni sulinerigaluaq siunnersuisoqatigiinnik pilersitsinissamut iluatsitsiffiunngitsoorpoq.

Akuliuffiginnissamut allaaserisatigut aamma ilikkagassatigut tunngavissat 2020-p ukiaanerani aamma 2021-ip upernaavani suliaralugit ingerlappavut. Kapitali 2-mi nassuiarneqartutut 'Peqqissuserput' aallaavigivarput, taannalu tunngavigalugu KI-modeli, immikkoortunut KI-campini ilaatinneqartussatut nalilikkatsinnut immikkut sammisaqarfiusoq, ineriartortillugu.

Tamatuma kingorna immikkoortut arfineq-marluk sammisassaqartitsinernik assigiinngitsunik imallit, KI-modelimi immikkoortut arfineq-marluusut ilaannut ataatsimut imaluunniit arlalinnut attumassutillit ineriartortippavut. Kulturi, oqaatsit, ateq, Pinngortitaq/Kalaalimerngit, Timi, Sumiiffik, Piginnaasassanut periusissat, Peroriartorneq aamma Ilinniagaqarneq (inuunerup ingerlasimaneranik oqaluttuarneq aamma takorluukkat) aamma Piginnaasat.

Takussutissiaq 5-imi immikkoortut taakku arfineq-marluk, aamma naleqartitat takussutissiaq 5-imiittut sorliit immikkoortuni ataasiakkaani tamani atassuteqarnersut takutinneqarput. Immikkoortuni ataasiakkaani tamani sammisassaqartitsinerit aamma/imaluunniit sungiusaatit aalajangersimasut tunngatinneqarput, peqataasut ataasiakkaat aamma suleqatigiinni peqataasut namminneq imminnut, aamma suleqatigiit pillugit kalaallit kulturiannut aamma ileqquinut tunngasutigut ilikkagaqarnissaannik siunertaqartut.

Takussutissiaq 5. Immikkoortunut (orangemik qalipaaitillit) taakkunungalu ilaatinneqartunut qalipaait assigiinngitsut KI-modelimit naleqartitanik sorlernik immikkoortoq attuumassuteqarnersoq takussutissiaq.

- Kultur, sprog ateq
- Mestringsstrategier
- Kroppen
- Det lokale
- Færdigheder
- Natur/Kalaalimerngit
- Opvækst og uddannelse

KI-campit pilersaarusionerinit atallugu siullermik sapaatip akunneranik sivilissusilimmik pisussanut pilersaariorpugut, takussutissiaq 5-imi immikkoortunik tamanik naammassinniffiusumik. Pisussanut pilersaarut kalaallit tunngatillugu kalaallit kulturiannik aamma kinaassusiannik, aamma inuunermi nakooqutinik ilisimasanut atassutilimmik sammisassaqaartitsinerit, sungiusaatinik aamma eqqarsaatiginninnerit immikkoortunit arlalinnit katitigaavoq. Sammisassaqaartitsinerit arlalit sulianik arlalinnik naammassisaqarfiupput, soorlu nunap assiliorneq, titartakkat, plakatit, assilisat ilaalu ilanngullugit. Immikkoortut tulliuttumi nassuiaatigineqarput. Sammisassaqaartitsinerit aamma sungiusaatit ataasiakkaat pillugit sukuminerusumik nassuiaatit sungiusaatinut katalog-imi nassarineqarsinnaapput (Rubin et al. 2024).

Immikkoortoq: Qannartaq (uummat) aamma kalaallit kulturiat qanillillugu

Immikkoortoq taanna peqataasut peqataasunut allanut, aamma kalaallit kulturiannut tunngatillugu kinaassutsiminnik imminnut ilisaritinnissaannik siunertaqarpoq. Sammisassaqaartitsinerit aamma sungiusaatit ilaatigut aternut tunngatillugu ileqqunut, peqataasunut ataasiakkaanut suut pingaaruteqarnersut paasisaqarfiginissaannut, aamma ilisimasanik aamma ileqqunik ingerlatitseqqeeriaatsinut assigiinngiitsunut tunngassuteqarput.

Immikkoortoq: Puisimik pilanneq, aalisarneq aamma nerisassioqatigiinneq

Immikkoortoq taanna piniarnermut, aalisarnermut aamma paarnanik nuniarnermut, aamma naasunik nerineqarsinnaasunik katersuinermut, kiisalu kalaallit piniagassaataannik passussinermik aamma nerisassiornermik pingaarutilinnik ilinniarnissamut aamma piginnaasanik ingerlatitseqqinnissamik siunertaqarpoq.

Immikkoortoq: Meeraaneq, inuunerup ingerlasimanera aamma takorluukkat, aamma Sulerisuusimavunga/sulerisunngorusuppunga?

Immikkoortoq taanna peqataasut namminneq inuunertik pillugu, aamma siunissamut takoorluukkamik paasisaqarfiginerunissaannik, kiisalu imminnut aamma inuit nukissaqarluartut sumiiffimminnersut isumassarsiorfiginissaannik siunertaqarpoq.

Immikkoortoq: Najukkami naleqartitat aamma Sumiiffimmi pinngortitaq qanittumik avatangiiserisaq/illoqarfiup uummataa

Immikkoortoq taanna peqataasut namminneq sumiiffitsik, najugartik aamma pinngortitaq avatangiiserisartik pillugit eqqarsaatiginninnissaannik, kiisalu tassani nakooqutit aamma isumalluutit aallunnissaannik siunertaqarpoq.

Immikkoortoq: Think Inuk aamma Mindfulness

Immikkoortumi tassani najoqqutassiami Think Inuk-mmi (www.thinkinuk.com) isumassarsiat aamma eqqarsaatit atorluarneqarput, taanna eqqarsartaatsikkut peqqissuunissamut tunngasumik inuit piginnaasassanik assigiinngitsunik aamma atortussanik ilinniartinnissaannut tunngasuulluni. KI-campimi sungiussaait eqqarsaatit nuanninngitsut amerlavallaaleraangata imminut aamma eqqarsaatit qanoq qasukkartissinnaanerannut tunngassuteqarput.

Immikkoortoq: Pinngortitami

Immikkoortoq taanna illoqarfimmit qimagulluni pinngortitami tupermiinnissamut, illuaqqamiinnissamut imaluunniit lejrskolemiinnissamut il.il., aamma assartuinissamut, nerinissamut, kissassimaarnissamut, oqquinissamut pisariaqartinneqartut tamaasa suliaralugit, minnerunngitsumillu eqqissinerup pinngortitap tunniussinnaasaata pissarsiarinissaanut tunngassuteqarpoq. Tamanna peqataasut aamma aqutsisut akornanni ataatsimoorullugu pivoq, aamma suliasat assigiinngitsut tamanit ikioqatigiissutigineqarlutik. Sammisassaqtitsinerit ukiup qanoq ilinera, aamma sumiiffimmi aalajangersimasumi sumiiffigisami pissutsit apeqqutaatillugit allanngorarput.

Immikkoortoq: Killissat, timi aamma ukiunik pissuteqartumik allannguutit

Immikkoortoq taanna timip susinnaaneranut, aamma inuit akornanni kulturimut aamma kinaassutsimut tunngasutigut attaveqatigiinnikkut ersersitseriaatsimi timip qanoq atornerarsinnaaneranut tunngassuteqarpoq. Sammisassaqtitsinerit ileqqunik, soorlu uaajeernermik, qilaatersornermik aamma naggueqatigiit inuit kakerinermik, kiisalu inuit ataasiakkaat aamma timip atuuffigisinnaasai, kiisalu inuup killissaa qitiutillugit titartaalluni sungiusaammik ilaqarlutik.

Suliasartaanik pilersaarusionerq: Aaqqissuussineq, sumiiffimmi isumalluutit aamma peqataasussarsiniarneq

Kommunit assigiinngitsut akornanni campinut pilersaarutigineqartunut najoqqutassanik aamma naleqartitagitut tunngavissanik, aamma ilikagassanik ataatsimoorluni tunngavissanik ineriartortitsinerup ingerlanneqarnerata nalaani kommunit ataasiakkaat qanimut suleqatigalugit suliasartaasa pilersaarusionissaat pingaaruteqarlunilu pisariaqarpoq. Tamanna campit ataasiakaarlutik tamarmik pitsaanerpaamik sumiiffimmit aallaaveqartinnisaannut, aamma sumiiffimmi isumalluutit pitsaanerpaamik akuutinneqarnissaannut tunngatillugu pisariaqarpoq. Tamanna kommunini taakkunani marlunni assigiinngitsorujussuarmik ingerlanneqartoq paasinarsivoq.

Campip ingerlanissaa Kommuneqarfik Sermersuumit tapersorsorneqarpoq, aamma kommuni atuarfimmik aamma lejrskolertarfimmik atugassaqtitsinerusulluni, sammisassaqtitsinerit assigiinngitsut ingerlanneqarnerannut atatillugu sumiiffissaqassalluni. Ingerlatassamut peqataasussarsiniarnissamut kommuni aamma ikiuukkusuppoq. Tamanna meeqqanut aasaanerani sammisassanut katalog-i ataatsimoorloq aqutigalugu aasaanerani campimik ingerlatsinissaq pillugu saqqummiussinikkut ingerlatissallugu aalajangerput. Suliap ingerlannissaanut kommuni piffissami tassani peqataaqqinnissaminik soqutiginninngilaq. Taamaattumik pisussanut pilersaarummik sukumiisumik pilersaarusionerq, saqqummiisussanut attaveqarnerq, angallassineq aamma nerisaqartitsineq tamakkerlugit CFG-ip sulisuinit ingerlanneqarpoq, taakku ilaat arlallit campip ingerlanneqarfissaanik Nuummi sumiiffimmik ilisimasaqartuullutik. Aasaanerani sammisaqartitsinissanut katalog-i aqutigalugu arlaqanngitsut kisimik peqataarusullutik nalunaarput, taamaalilluni 2021-mi aasaanerani campip ingerlanneqarfissaa sioqqutillaarlugu peqatigiiffiit aamma nammineq atassuteqarfiit aqutigalugit suliniummi suleqataasut utoqqarnik aamma meeqqanik/inuusuttunik peqataasussarsiortariaqsimapput.

Pilersaarusionerup ingerlanneqarnera Qeqqata Kommuniani sivisoorujussuusimavoq, aammalu tamatuma ingerlanerani Covid-19-i pissutigalugu killilersuisoqarnera pillugu arlaleriarluni

sivitsorneqarluni. Ilisimatusartut aamma Qeqqata Kommuniani suliaqartussat assigiinngitsut akornanni ataatsimiinneq siullesq 2020-mi aggustimi ingerlanneqarpoq, campi siullesq aasaanerani campimut taarsiullugu ukiuunerani campit 2022-mi apriliimi ingerlanneqarluni. Kommunip aasaanerani sammisassaqtitsinerisa ilaannut atatillugu kommunimi sulisut campimut peqataasussanut 2022-mi juunimi sammisassaqtitsippat. Inaarutaasumik campimik ingerlatsineq 2022-mi aggustimi ingerlanneqarpoq – suliniutip kommunimi aallartinneqarneranit ukiut marluk qaangiuttut (Nørtoft et al., 2023). Aasaanerani campi ataaseq 2023-mi aggustimi kommunimi ataqtigiissaarineramik sulialimmit ataatsimit aqqissuunneqarluni ingerlateqqinneqarpoq. Peqataareersut arlallit aamma peqataasut nutaat arlallit peqataallutik.

Taamaalillutik Qeqqata Kommuniani suliaqartut assigiinngitsut piffissami siviunerusumi peqataapput. Kommunimi allaffissornikkut suliassaqarfimmi suliallit ataqtigiissaarineramik suliaqartuupput, suliniutip ingerlanera tamakkerlugu suliniummut atassuteqarlutik. Taakku campimut peqataasussarsiniarlutik Sisimiuni atuarfinnut siunnersortinut aamma utoqqaat peqtigiiffiitut attaveqarput. Taakku sumiiffimmi sammisassaqtitsineramik suliaqarnissamik neqerooruteqartartunut aamma saqqummiisartunut isumaqtigiissusiorput, aamma campimi atortussat nerisassallu pissarsiarinissaannut ikiuullutik (Nørtoft et al., 2023).

Aasaanerani campip ingerlanneqarnissaata pilersarusiorneqarnera ukiuunerani campip pilersarusiorneqarneratut ippoq, inunnik peqataasunik aalisariartitsisinnaasunik, tuttumik uullisassamik agguissisinnaasunik il.il kommunimi sulisut ujaasillutik. Kommuni sulisoq, ukiuunerani campimut peqataasimasooq perorsaanikkut sulialimmik, ukiuunerani campimik ingerlatsinermi illuikkiornermut atatillugu ullormi ataatsimi peqataasumik, ilaqartussaavoq. Aasaanerani campip ingerlanneqarneranut atatillugu silamut tunngatillugu pissutsit pissutigalugit ilisimatusartut marluk Nuummiit apuutinngitsoorput, taamaalilluni ilisimatusartoq ataaseq (danskisut oqaasilik) kisimi najuulluni. Campi taamaalilluni taamaallaat ingerlanneqarsinnaasimavoq kommunimi sulisoq aamma perorsaanikkut sulialik tamatumunnga akisussaaffimmik pingaarnermik tiguisinnaallutik piumassuseqarmata. Tamanna suleqtigiinnerup nassatarisaanik piginnittuunermik aamma angusaqarusussutsimik misigisimanissamut pingaarutilimmik kinguneqarpoq (Nørtoft et al., 2023).

Ilisimatusarnerup ingerlanera aamma uppersaasiineq

Ilisimatusarnerup ingerlanissaata ilusaa, aamma suliniummik uppersaasiinissaq campit assigiinngitsut ingerlanneqarnerini inuusuttunik aamma utoqqarnik sumiiffinni aqutsisussarsionnissamik siullermik isumassarsiaaqaaralarpoq, taamaaliornikkut ilisimatusartut aqutsineramik aamma ingerlataqassanatik. Iluseq aammattaaq peqataasut tamarmik campip ingerlanneqarnissaa sioqqullugu aamma kingorna piffissani aalajangersimasuni attaveqarfigneqarsinnaanissaannik tunngaveqarpoq.

Atugarissaarneq pillugu apeqqutit akissat, itisiliilluni uuttuutitut atugassat (Christensen et al., 2017; Rochette et al., 2007) peqataasut tammaarsimaartitsineq siullesq sioqqullugu, kinguinngua aamma qaammatit arfinillit qaangiunnerini malitseqartitsilluni sammisaqartitsineranut assigiinngitsunut peqataareernermik kingorna akissuteqarfigisassaattut ineriartortippavut. Paasinarsivoq apeqqutit akisassat annertuallaartut, aamma peqataasut campimut peqataareernermik kingorna akissuteqartinnissaat ajornakusoortorujussuusoq.

Ilisimatusarnerup ilusilerneqarnerani itisiliinermit iimmikkoortut ilaatigut pisup ingerlanerani pilersitanik ilaqarput, soorlu plakatit, titartakkat il.il. Aamma pisup ingerlanerani assiliisoqarluni malinnaaffiginninnerit ingerlanneqarput. Sammisaqartitsinerit ataasiakkaat, aamma

suliassatigut ataqatigiissaarinikkullu suliassat, aamma/imaluunniit aqutsinikkut ilisimatusartut atuuffii apeqqutaatillugit malinnaaffiginninnerit peqataanermut aamma malinnaaffiginninnermut ilaatillugit ingerlanneqarput (Spradley, 1979). Tamatuma kingorna aqutsisunik aamma kommunimi suliaqartunik najoqquaqarluni apersuinerit ingerlanneqarput (Kvale & Brinkmann, 2015). Campit ingerlanneqarnerisa aqunneqarnerat, kiisalu sammisassaqaqtitsinerit ingerlanneqarneranni aqutsinermik ingerlatallit atuuffitsik aamma taakku ingerlanerat pillugit misigisaat qitiutinneqarput.

Aammattaaq suliniummi ilisimatusarnerup ilaatut campinik nalilersuineq ilaavoq. Nalilersuilluni *immersoqatigiilluni isummersoqatigiinnerit* (Olesen et al., 2021) ingerlanneqarput, aamma nalilersuinnermut immersugassaq naatsoq peqataasunit immersorneqarluni. Nalilersuinerit peqataasut tamarmik ataasiakkaarlutik peqataanerminni nuannernerpaamik aamma nuanninnginnerpaamik misigisimasaannik, kiisalu peqataasut namminneq imminnut pillutik, kulturertik, illoqarfitsit, pinngortitamiinneq aamma inunnik nutaanik assigiingitsunik ukiulinnik naapitaqarnertik sunik ilikkagarfigisimanerlugit tunngasunik sammisaqarfiupput.

Killiffik 2: KI-campinik Nuummi aamma Sisimiuni ingerlatsinerit

Misileraataasumik suliniummi killiffik 2-mi campit pilersaarusioneqarsimasut aamma sammisassaqtitsinerit ataasiartumik pisut ukiut marluk sinnerlugit, 2021-mi juulimiit 2023-mi aggustimut, piffissap iluani siammarlugit ingerlanneqarput. Campit ingerlanneqarsimasut ataasiakkaarlugit tulliuuttumi nassuiarneqassapput. Sungiusaatit aamma sammisassaqtitsinerit ataasiakkaat sungiusaatinut katalog-imi sukumiinerusumik nassuiarneqarput (Rubin et al., 2024). Nassuiaatit taakku peqataasut naliliinerannut aamma KI-campimut peqataanerminni misigisimasaannut tunngatillugu eqikkaanermik malitseqartinneqassapput.

Nuuk: Aasaanerani campi aamma malitseqartitsineq

Aasaanera 2021

Nuummi 2021-mi juulimi KI-campi ullunik arfineq-marlunnik sivirususeqartussatut pilersaarusioneqarpoq. Illoqarfimmi kommunip atuarfia ataaseq aallaavigalugu sammisassaqtitsinissanut ullut amerlanerusut pilersaarusioneqarput, kommunip asimi lejrskolertarfiutaani ullut marluk ingerlanneqassallutik. Campi CFG-imi sulisunit aqunneqarpoq.

Ulloq siulleg atuarfimmi ullaakkorsiornermik, sapaatip akunnerani pisussanut pilersaarummik saqqummiussinermut aamma akunnerminni ilisarismaqatigiinnerulernissaannik aallartinneqarpoq. Sammisaaq ateq sammillugu pisussanut pilersaarut immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnermik aallartippoq. Immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinneq tassaavoq peqataasut illoqqasunngorlutik issiallutik tulleriaarlutik oqaaseqartarlutik attaveqatigeeriaaseq. Illoqqasunngorneq sammisamik killilikkamik aamma apeqqutitaqarsinnaasumik aallartinneqartarpoq, sammisaaq pillugu peqataasut oqaluttuassaminnik aamma eqqarsaatersuutiminnik oqaluttuarnissaannut pissutissaqalersitsisumik (Olesen et al., 2021). Ulloq siulliuvoq, taamaattumillu pingaartumik inuusuttut ittoorlutillu oqaasissaaqarpallaanngillat. Utoqqaat soq ateq taannarpiaq atertaarisimanerlugu, aamma kina namminerminnut atsiussaasimanersoq pillugit ammanerusumik oqaluttuarput. Taakku tamarmik kina namminerminnut atsiussaasimanersoq, aamma soq atsiussaasimanersoq pillugit ilisimasaqartorujussuupput. Inuusuttut amerlanerit soq taama ateqarnerlutik nassuiaruminaatsilaarpaat, ullormili siullermi aamma ittuulaaramik. Ataasiakkaat soq taama atserneqarsimanerlutik nassuiarsinnaasimavaat. Utoqqaat oqaluttuarnerisa kingunerisaannik inuusuttut atitik pillugit angerlarsimaffimmini angajoqqaatik apeqquteqarfigisimavaat, aqaguanilu campimik atitimik oqaluttuassartaat oqaluttuaralugit.

Atit pillugit immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigeereernerup kingorna peqataasut kalaallit kulturiannut tunngasumik sungiusaammik assilialiorput. Ataatsimoorluni ulloqqeqasioqatigeereernerup kingorna saqqummiisartumit pulaarteqarpugut, peqataasut namminneq assilisat atorlugit oqaluttuassaminnik ingerlatitseqqinnissaminnik ilitersuunneqarlutik. iPad-i, aamma assiliviit saqqummiiaartortup nassatai atorpavut. Utoqqaat peqataasut ilaat iPad-imik assiliinermik ilikkarnertik tulluusimaarutigivaat. Unnukkut ataatsimoorluni nereqatigiittoqarpoq.

Ullut aappassaat ullaakkorsioqatigiinnermik aallartinneqarpoq. Immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnissaq pilersaarutaavoq, sumiiffimmi naleqartitat, ilaqtat aamma atassuteqarfiit sammeneqarlutik. Inuusuttulli akornanni ilungersunartorsiortoqalaarpoq, taamaattumillu aqutsisoq aalajangerpoq immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinneq atunngikkaluarlugu inuusuttut imminnut ilisarisanerulernissartik pisariaqartikkaat. Peqataasut taarsiullugu pinngortitaq aamma silami inuuneq pillugit namminneq ataasiakkaarliutik isiginninnertik titartarpaat. Inuusuttut marlunnorlugit imaluunniit pingasunngorlugit aqutsisumit agguataarneqarput. Utoqqaat tuperiartorlutik angalaartarsimanerminnik eqqaamasatik titartaatigalugit nuannisaarlutillu oqaluttuarput. Nukappiaqqat piniarnermik aamma piniarnermi atortunik aallussisorujussuupput. Inuusuttut ullormi tassani kingusinnerusukkat immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnissamik ujartuipput.

Isiginnaartitsisartoq tamatuma kingorna takkuppoq, kalaallit kulturitoqaanni qilaatit assigiinngitsut, aamma aliikkusersueriaatsit assigiinngitsut, aamma tamakku isumaat oqaluttuarlugit. Kiinnap qalipanneqarneranut qalipaait atorineqartartut isumaasa pingaarteqassusiat peqataasunit tupaallaatigineqarput. Inuusuttunut aamma utoqqarnut peqataasunut ilikkagaqarfiulluarpoq. Ulloqqeqasioreernerup kingorna puisimik umiarsualivimmi pilattoqartussaavoq. Piniartup puisimik piniuppaatigut, aammalu qanoq pilattoqarlunilu uullisoqartarnerseq utoqqarnit peqataasunit ilisimaneqarpoq. Inuusuttut soqutiginnittorujussuullutillu alutorsarput, aamma puisip tinguunik ooqanngitsumik misiliillutik. Aamma puisu ulumik uullillugu misiliitineqarlutik. Ataatsimoorluni unnukkorsioqatigiinnermik ulloq naggaserneqarpoq.

Ullut pingajussaat ullaakkorsioqatigiinnermik aallartinneqarpoq. Tamatuma kingorna immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinneq ingerlanneqarpoq, inuusuttut siunissami sulerisunngorusunnerannut aamma utoqqaat siusinnerusukkat sulerisuusimanerannut tunngasut sammeneqarlutik. Pingaartumik utoqqaat ilaasa sorsunnerup nalaani inuusimanerat inuusuttunit pissanganartutut isigineqarpoq. Utoqqaat sulinikkut inuunerisimasaat aamma suliffissamissut toqqartarsimasaat amerlasuutigut nalaatsornikkut pisarsimapput. Suliffeqarnissap aamma imminut pilersorsinnaanissap pingaarutaat utoqqarnit inuusuttunut aamma oqaluttuarineqarput. Malugineqarsinnaavoq inuusuttut soqutiginnittut, aamma utoqqaat sulisartutut inuunerminni sivisuumik suliarisimasarpasui pillugit tupaallaatiginnittut. Inuusuttut suliffissanik assigiinngitsunik, ilinniarfissanik, aningaasarsiassanik aamma nunarsuup sinnerata takunissaanik takorluugarpasuaqarput.

Immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigeereernerup kingorna naggueqatigiit Inuit kakiorneri pillugit kakiuisartumit onlinekkut saqqummiisoqarpoq. Peqataasut naggueqatigiit Inuit kakiornerisa isumaannik, oqaluttuassartaannik ilikkagarpasuaqarput, aammalu imminnut titartaaffigalutik 'kakiortut'. Peqataasut ulloqqeqasioreernerup kingorna pisissimik qarsumillu igeriarnissaminnik ilinniarput, Nuummi pisissertartut klubbiannit Pisissimeersumit ilitersorneqarlutik. Ullut pingajuanni sammisassaqtitsineq kingulleq tassaavoq, aalisartumit saqqummiineq, peqataasut qilerseriaatsinik assigiinngitsunik taassumanga aamma ilinniartinneqarlutik. Ataatsimoorluni unnukkorsioqatigiinnermik ulloq naggaserneqarpoq.

Ullut sisamassaanni lejrskolertarfiliartussaavugut. Erngertumik Covid-19-i pissutigalugu killilersuisoqalerneru pissutigalugu aallarnissarput nalunaaquttap akunnerinik arlalinnik kinguartittariaqarsimavarput, angalanissap sunik atugassaqarfiulluni ingerlanneqarsinnaanerata paasinissaata tungaanut. Angallammik lejrskolertarfiliarpugut, angalanerup ingerlanerani unillatsiartoqarpoq, utoqqaat aalisarnermik inuusuttunut ilitersuisinnaaniassammata. Lejrskolertarfimmi piffissangaatsiakasik puuiaanerumut, imertarnerumut, ikumatitamik ikitsinerumut aamma nerisassiornerumut atorineqarpoq. Tamarmik ikiupput, piffissarlu sukkasuumik

ingerlapallappoq. Utoqqaat ilisimasaminnik oqaluttuarput, inuusuttullu ilisimasanik pissarsipput. Inuusuttut utoqqarnit ikiorneqarlutik tupernik pingasunik nappaapput. Takuneqarsinnaalluarpoq utoqqaat arlaleriarujussuarlutik tupernik nappaareernikuusimasut. Toqqit nutaajullutillu nutaaliaapput, kisianni tupernik nappaaniarnerup aallarniutitut suliarineqarneranik ilisimasaqarneq utoqqaat ilaanni ataatsimi pigineqartoq erseqqilluinnarpoq, taassumalu inuusuttut nuannersumik oqaloqatigiitigalugit ilitsersorpai. Suliassat tamatta akornatsinni agguataarneqarput, aalisakkat pisaatta nutaat nerinnginnerini ilaat kuummut imertassapput, allallu qisuttassallutik. Tamatuma kingorna aalisagarpasuit, angalanitsinni pisaarineqartut, suliarineqarput. Aalisakkat ilaat uutassatut salinneqaannarput, ilaat kingusinnerusukkut siatassatut nerpittaajarneqarlutik. Aalisakkat pisaarineqarlaat qanoq suliarineqartarnerat, pisaarineqarnerisa kinguninngua nerpiata qaqqorillunilu kusanartuunissaa pillugu, aamma ingerlaannartumik uullugu nerineqassatillugu, kiisalu kingusinnerusukkut atugassatut, soorlu aqaguanut atasinnaanngorlugit suliarineqartarnerat pillugit inuusuttut ilisimasaqalerput. Sammisassaqaqtitsinerit inuusuttut namminneq peqataaffigissallugit soqutigisatik toqqarpaat. Nukappiaqqat ataatsimoortut ikitsimmik aamma ikittaammik atuillutik aamma atuinatik ikumatitamik ikitsipput. Aalisakkamik saliineq aamma soqutigineqartorujussuuvuq – pingaartumik isiginnaarnissaq, aamma aalisakkap ilumiuinik piiaalluni saliineq. Nerisassat piareersarneqarnerisa, aamma ikumatitamik ikitsinerup nalaa nuannisarfiullunilu ilnniarfiulluarpoq. Utoqqaat unnukkut qasulaalersimapput, inuusuttulli suli nukissaqarluaramik immami nalunnguarput.

Ullut tallimassaanni poortuisoqarlunilu torersaasoqartussaavoq, taamaalilluni lejrskolertarfik aamma pinngortitaq avatangiserisaa torersumik qimanneqarsinnaaniassammata. Peqataasut ullaakkorsioreernerup kingorna suleqatigiinnut, suliassanik assigiinngitsunik suliaqartussanut, agguataarneqarput. Sulerisoqarnissaanik utoqqaat oqaluttuussipput. Torersaaneq naammassineqarmat piniarnermut atatillugu aallaasilerinermik peqataasut ilinniarinneqarnissaannut piffissaqarpoq. Peqataasut aallaasilerinermik ilinniarusunnngitsut naasunik nerineqarsinnaasunik, nerisassanut akussanik aamma tiiliassanik, katersuiartorput. Ualikkut Nuummur angerlarluni aallarnissaq sioqqullugu sammisassaqaqtitsineq kingulleq tassaavoq kuummut angalaarneq.

Ullut arfinilissaat ilaqtutanut aamma ikinngutinut ullut arfineq-aappaanni kaffillernissamut piareersarnermut atorneqartussaagalarpoq. Covid-19-ili pissutigalugu katersuunnissamut inerteqquteqarneq pissutigalugu kaffillertoqarsinnaanngilaq, taamaattumillu ullut arfineq-aappaat taamaatiinnarneqarpoq, ullullu arfinilissaat torersaanermut aamma peqataasut piffissami aggersumi naapeqatigiittarnissaannut isumaqatigiissusiornermut atorneqarpoq. Immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnermik kingulliusumik ingerlatsisoqarpoq, campimi nuannernerpaat pingasut aamma pikkunaannerpaat pingasut peqataasunit oqaluttuarineqarlutik. Tamatuma saniatigut nalilersuinermit immersugassaq peqataasunit akissuteqarfigneqarpoq.

Oktobari 2021-mi KI-campi

Peqataasut campip siulliup aamma naggataarutaasup akornanni arlaleriarlutik naapeqatigiinnissaat pilersaarutaasimagalarpoq. Covid-19-ili pissutigalugu killilersuinerit tamanna ajornakusoortippaat, tamannalu aqutsisunit Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfimmeersunit oktobarimi ualit ilaanni aaqqissuussinermit qaaqqusinermit kinguneqarpoq. Inuusuttut sisamat tassunga peqataapput. Ualermi tassani pingaarnertut sammineqartoq tassaavoq oqaluttuaqattaanneq. Ualeq taanna immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnermik aallarnerneqarpoq, aasaanerani campimut peqataaneq qanoq issimanersoq sammineqarluni. Aallaqqaammur pissangasoqalarpog, kisianni sukkasuumik tamanna qaangerneqarpoq. Utoqqaat maqaasisavut oqaluserilaarpavut, kisianni tamarmik, kingullermik immitsinnut qimakkattali

utoqqaat illoqarfimmi takusarsimavaat, aamma taakku tamaasa atii eqqaamallugit. Utoqqaat imaluunniit inuusuttut aasaanerani campi sioqqullugu arlaannaalluunniit imminnut ilisarimasimangillat.

Aallarniutigalugu oqaloqatigeereernerup kingorna peqataasut titartakkamik filmilmaq kalaallisoortoq "Nukappiaraq Nanoorusuttoq" isiginnaarpaat, filmilu naareermat aqutsisup peqataasut peqatigalugit filmi oqaloqatigiissutigivaat. Filmil inuit oqaluttuatoqaataannut aamma nukappiaqqamut nanunngortumut tunngassuteqarpoq. Nukappiaraq qaqqami INUA-nit – inuit, uumasut aamma pinngortitap tarninginit, ilitsersorneqarpoq. Nukappiaraq suliassanik pingaarutilinnik pingasunik suliaqartussavoq, issittumi pinngortitami angalaarsinnaaneramik takutitsisussamik. Tamanna angajoqqaanit kaanngarnermik kinguneqarpoq, taannalu taakkununga annernartuuvuq, aammali nukappiaqqap kissaataanik akuersaarnermut tunngasuulluni. Peqataasut oqaluttuarivaat, kaanngarnerup annernartua misigigitsik, aammali nukappiaqqap kissaatinu angusinnaajumallugu INUA-nit suliaakkiissutigineqartunik naammassinninnera nuannaarutigigitsik. Naggataatigut pizzatuuttoqarpoq aliortugalersaattoqarlunilu. Katersuussimanermi amerlasuutigut pisartutut, aamma taamaaliortoqarusukkaangat qaammassaarneranit, qaamanermit, nuannisaqatigiinnermit aamma toqqiissimanermit pilersitaasutut Qivittut pillugit aamma Qivittulersaanermit killittoqarpoq, oqaluttuat pisunit nassuarneqarsinnaanngitsunit pisut, misigisat qivittunut tunngatinneqarsinnaasut. Oqaluttuaqattaanneq ingerlalluavippoq. Inuusuttut oqaluttuurtuupput, aammalu namminneq aamma allat ersinartumik nassuarneqarsinnaanngitsumik, Qivittumit aallaaveqarsimassagunavissumik, misigisartagaat oqaluttuaralugit. Inuusuttut oqaluttuaat tamarmik illuaqqamiittarnernit imaluunniit pinngortitami tammaarsimaartarnernit aallaaveqarput. Ajuusaarnarpoq utoqqaat peqataanissaminut periarfissaqarsimangimmata, oqaluttuanik oqaluttuatoqqanillu oqaluserinninnermi peqataatillugit pissarsiffiusimassagaluarimat.

Ukiuunerani ullormi ataatsimi campi marsi 2022

Nuummi KI-campip ingerlanneqarneranut naggasiutitut peqataasut ataatsimoorluni 2022-mi marsimi ukiuunerani kulturimut tunngasunik sammisassaqaartitsinissanut peqatiserineqarput. Siusinnerusukkut peqataareersimasut ilaat illoqarfimmiingillat, taamaattumillu naggassiineq peqataaffigisinnaasimanagu. Suliffeqarfik ukiuunerani sammisassaqaartitsinernik immikkut pikkoriffilik takkuppoq, illuikkiorneq aamma ukiuunerani tuperineqartartumi aalisakkanik suppalianik nerilluni nuannisaqatigiinneq aquttuuffigalugit. Utoqqaat peqataasut ilaata ataatsip, illuikkiornermik siornatigut suliaqarsimangisaannartup, tamatuma namminerminut qanoq pissusissamisoortiginera tupaallaatigivaa. Nutaamik ilikkagaqarnini tulluusimaarutigalugulu inuusuttut peqataasut suleqatigalugit qanoq nuannertiginersuq pillugu nuannisarpoq. Inuusuttut peqataasut aamma apummi assoroorlutik nalunaaquttap akunnerini arlalinni sulipput, illuikkiaq naammassiniarlugu. Naggataatigut peqataasut ilaqutaat peqataasunik aalliutigalutik, aamma suliap naammassineqartup inernera takuniaatigulu aggersinnaapput, immitsinnullu inuulluaqqunissarput sioqqullugu nuannisartoqarpoq.

Sisimiut: Ukiuunerani campi, malitseqartitsineq aamma aasaanerani campi 2022, kiisalu aasaanerani campi 2023

Ukiuunera 2022

Corona pillugu killilersuutit arlaleriarlutik Sisimiuni KI-campit ingerlanneqarnissaasa kinguartinneqarnissaannik kinguneqartariaqarsimanerat pissutigalugu campi siulleq ukiuunerani campit ingerlanneqarpoq, tamannalu silami sammeneqarsinnaasunik sunik suliaqarsinnaanitsinnut sunniuteqarpoq. Peqataasut tassaapput utoqqaat peqatigiiffianneersut arnat utoqqaat sisamat, aamma meeqqat/inuusuttut arfinillit 14-illu akornanni ukiullit arfinillit.

Campi siulleq ullunik pingasunik sivisussuseqarpoq, illoqarfimmilu atuarfik aallaavigineqarluni. Atuarfimmi tallimangornermi nal. 15 naapeqatigiippugut. Tassani immitsinnut ilisarimanerulernissatsinnut piffissamik atuilaartussaavugut, taamaattumillu aallarniutitut immitsinnut ilisaritippugut, aammalu sapaatip akunnerata naanerani pisussat siammasissamik nassuiarneqarlutik. Pingaartumik inuusuttut peqataasut ittoortorujussuupput, aammalu inersimasut ilisarimanngisat amerlasuut akornanni imminnut pillutik oqaluttuarnissartik ajornakusoortillugu. Sammisassaqartitsineq siulleq tassaavoq kalaallit kulturiat pillugu assilissamik sungiusaat. Peqataasut marlukkaarlugit ukioqatigiiaat akuleriissilligit agguataarneqarput. Inuusuttut suli ittoortorujussuupput. Pilersaarutaagaluarpoq plakaatit suliassaat saqqummiunneqassasut, kisianni ullormi siullermi tamanna annertuallaarpoq. Taarsiullugu tamanut saqqumisumut iliorarneqarput, taamaaliornikkut nammineq angalaarluni suleqatigiiaat assigiinngitsut sulerisimanersut isiginnaarneqarsinnaasunngorlugit. Tamatuma kingorna kalaalimerngit aqagussamut piareersarneqartussaapput. Aqissit ukalerlu ataaseq pisiarineqarnikuupput, qanorlu erisarneqarlutillu salinneqartarnersut pillugit utoqqaat inuusuttunut ilitsersuipput. Angerlartinnata ataatsimoorluta unnukkorsioqatigiippugut.

Arfininngorneq campip ulluisa aapparivaat. Ullaakkut naapeqatigiippugut, ataatsimoorluta ullaakkorsiorluta taqualiorpugut. Tamatuma kingorna silagissuup ataani qimusserpugut. Neriussimagaluarpugut qimussini ataasiakkaani peqataasut ukioqatigiiaat akuleriississinnaassallugit, kisianni inuusuttut suli ittoorpallaarput, taamaattumillu ataatsimooqatigiinnissaminnut akuerineqarput. Inuusuttut ilaasa qimusserneq misilissimangisaannarpaat, annilaangalaarlutillu, allat pissangasorujussuit. Utoqqaat ukiorpassuarni qimussersimangillat. Uninngaartarfimmi tamatta naapeqatigiippugut, ataatsimoorluta taquatsinnik nerillutalu tiitornitsinni qimmit qimussiusisullu eqqissisimaarlutik. Angerlamut ingerlaarnissarput sioqqullugu inuusuttut ilaat qimussiussisut ilaannit ilitsersorneqarlutik iperaattamik atuinissamik sungiusarput. Ualikkut atuarfimmu uteratta ataatsimoorluta ukallit aqissillu piareersarlugit suliarivagut, nerisassat qalaarusaanerini suminngaanneernerput sammillugu immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiippugut.

Ullut pingajussaata kingullerlu ataatsimoorluta ullaakkorsioqatigiilluta naapeqatigeeqqippugut. Tamatuma kingorna iPad-imik atuneq aamma takusassianik suliaqarneq, kiisalu suliffeqarnermut tunngatillugu tusagassiutilerinerup iluani aamma ilinniartitsisut sulineq pillugit oqalugiartoqarlunilu sungiusaatinik suliaqartoqarpoq. Tamatuma kingorna inuusuttut ilaat utoqqaat ilaannit ataatsimit ilitsersuunneqarlutik tamanut cintronmuffinsiliorput. Utoqqaat peqataasut ilaat kaagiliortoqarnissaanik siunnersuuteqartuvoq. Tamatuma kingorna klubbimit aamma atuarfimmit aqutsisulerluni tatsimi illuikkiortoqarnissaanik pilersaaruteqartoqarpoq. Illuikkiaq naammassisinnaajumallugu aallarereersimasut tatsimut pivugut. Inuusuttut sanaqataapput, utoqqaat isiginnaarnerusut. Atuarfimmu ualikkut uteqqippugut, sapaatip akunnerata naanerani sammisassaqartitsineq naammassillugulu nalilersornissaa sioqqullugu ulloqqasiorluta timi pillugu sungiusaammik suliaqarluta.

Aasaanerani sammisassaqaartitsineq 2022

Peqataasut aasaanerani campip aamma ukiuunerani campip akornanni kommunip aasaanerani sammisassaqaartitsinerisa ilaannut peqatiserineqarput. Utoqqaat peqataasut ilaat, ukiuunerani campimut peqataasimasut, aasaanerani sammisassaqaartitsinerimut peqataapput, ilaat pisussatut pilersaarutaareersut allat pissutigalugit peqataasinnaasimanngitsut. Kommunip sulisuisa ukiuunerani campip ingerlanneqarneranut peqataasut meeqqat/inuusuttut peqataasussariniarsarivaat, kisianni ataaseq kisimi, ukiuunerani campimut peqataasussaagaluarluni peqataanngitsoq, takkussimavoq. Aasaanerani sammisassaqaartitsinerimi peqataasut rådhusip eqqaani naapipput, bussinit aaneqarlutik mittarfiup eqqaani sissamut ingerlanneqarlutik. Peqataasut nuniallutillu qajaasanik katersuipput, tamannalu kalaallit ileqqorilluinnarpaat, aamma ukiornissaanut peqqumaatissanik katersuinerimut ilaalluni. Peqataasut aammattaq ataatsimoorlutik sandwichitoqatigiipput, aammalu aaqqissuussaannngitsumik immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinneq ingerlanneqarpoq, peqataasut suminngaanneernerat aamma utoqqaat sulerisuusimanagerat pillugit sammisaqarfiusumik. Utoqqaat tunuliaquttaminnik oqaluttuarnerminni nuannaarpasillutillu ammasumik oqaluttuarput, oqaluttualeraangamik nuannaarnerat isaanni takuneqarsinnaallutik. Inuusuttut ittuulaarput, kisiannili utoqqarnik peqateqarnertik iluarusuutigerpasillugu. Peqataasut nalunaaquttap akunnerini marlunni pinngortitami sissameereerlutik bussinit aaneqarput. Utoqqaat isumaqarput piffissaq sukkavallaamik ingerlasimasoq, aamma asimiinneq sivisunerusimassagaluartoq, angalaarnissap pisariaqartinneqarsimanera pissutigalugu.

Aasaanerani campi 2022

Aggustimi kiisami aasaanerani campi ingerlassinnaanngorparput, nunaqarfiusimasumilu ungasinngitsumiittumi kommunip lejrskolertitsiffigisartagaani unnuisinnaanngorluta. Peqataasut akornanni meeqqat/inuusuttut arfiniliupput, taakkunanga sisamat apriliip qaammataani ukiuunerani campimut peqataasimallutik, aammalu ataaseq juunip qaammataani ullormi ataatsimi sammisaqaartitsinerimut peqataasimalluni. Inuusuttuni peqataasut arferngat siusinnerusukkut aaqqissuussinernut peqataasimanngilaq. Utoqqaat ataaseq aamma ukiuunerani campimut apriliimi peqataasimasoq peqataavoq. Utoqqaat sisamat ukiuunerani campimut peqataasut tamarmik aasaanerani campimut peqataanissaminnik aamma soqutiginnikkaluarput, ataaserli aallarsimavoq, marlullu ilaquttaminni qanigisaminni tassanngaannartumik pisoqarnera pissutigalugu peqataasinnaasimanatik. CFG-imi sulisut marluk Nuummiit Sisimiunut tikinnissaminnut silamit pissuteqartumik tikissinnaasimanngillat, taamaattumik ilisimatusartoq ataaseq, ukiuunerani campimi aqutsisoq kommunimeersoq ataaseq kiisalu illuikkiornermi aqutsisuusoq ataaseq aasaanerani campimut akisussaasuupput. Tallimanngornerup ualikkuaniiit sapaammi ullup qiterarnerata tungaanut aallaqqavugut. Pilersaarut pingaarnertut sumiiffimmi inuit qaqugu aallaqatigisinnaaneraatigut, aamma nerisassiassanik atugassatsinnik aggiussissanersut apeqqutaatillugu suliarineqarpoq. Piffissap sinnera susassaqaartuaannarpoq, kisianni sammisassaqaartitsinerit aaqqissuussamik ingerlanneqanngillat.

Ulloq siulleq ullup qeqqata siorna sissiuukkami naapinnermut, nassatat aamma nerisassat nassatat tamakkerlugit angallammut issoraakkiarlugit lejrskolertarfimmuut angalanermut, tikinnermut puuiaanermullu atorneqarpoq. Aalisartoq ullup qeqqata kingorna tikiuppoq, peqataasullu tamakkerlugit sisamakkarlugit agguataarlugit aalisariaqatigisaqattaarlugit. Saarullit amerlasuut, aamma qeeqqat arlallit pisarineqarput. Aalisariaqataanngikkallartut nunaqarfimmi takornariarlutillu aalisakkanik 'aalisartunit' tikiunneqartunik saliillutik aallartittarput. Peqataasut tamarmik aalisakkanik saleeqataapput, kisianni amerlasoorujussuupput, inuusuttullu

piumassuseerukkiartorlutillu soqutiginninnerat nungukkiartuaarpoq, naak aallaqqaammut pissanganartutut isigigaluarlugu.

Ualilluernerani piniartoq tuttumik pajulluta tikippoq. Tuttup qanoq uullineqartarnera utoqqaap peqataasup takutippaa, tamannalu inuusuttunit peqataasunit soqutigineqartorujussuuvoq. Unnukkorsiutitoreernerup kingorna lejrskolertarfiup umiatsiaa imaanut aqqarparput, inuusuttullu peqataasut ilaat peqatigiillutik aamma kisimiillutik umiatsimik aquunnermik ipunnermillu ilikkariartuinnarlutik.

Ullup aappassaani ataatsimoorluta ullaakkorsiorpugut, taavalu arlaliulluta umiatsiamik ipummik qaqqap illuatungaanut ikaarunneqarpugut, kakillarnanik ullup ingerlanerani tuttumik siatsinissatsinnut atugassanik ujaasissalluta. Naasunik nerineqarsinnaasunik allanik aamma nassaarpugut, salatinut qalipaatiqissaarlunnartunut atorneqarsinnaasunik. Ilutigitillugu peqataasut qimataasut umiatsiamik ipullutik angalaarujoorput, katersuiartortut lejrskolertarfimmu uternissaminnut aaneqarnissaasa tungaanut.

Ulloqeqqasioreernerup kingorna unnukkorsiutissat piareersarnissaannut piffissanngorpoq. Inuusuttut ilaat tuttumik siatsillutillu flødekartoffiliorput, utoqqaat peqataasut aalisakkanik uutsisut. Umiatsiamik suli ipunnissamut, aamma ujaqqanik qalipaanissamut ualikkullu nuannisaqatigiinnissamut suli aamma piffissaqarpoq. Unnukkorsiutitoreeratta silataani ikumatitamik ikitsivugut, skumfidusinillu siaasaalluta, ikumatitallu eqqaani ussersorluta eqqoriaatitsinermik pinnguarluta. Innarnissarput sioqqullugu tammaarsimaarneq nalilersorparput.

Ullormi kingullermi ataatsimoorluta ullaakkorsiorpugut, tamatumalu kingorna ikioqatigiilluta torersaallutalu, asaallutalu poortuivugut. Nerisassat nassatatta amerlanerpaartaat nerinikuuagut, kisianni utimut nassatassatsinnik aalisagarpassuaqarpoq. Angallammit aaneqarpugut, illoqarfimmullu ullup qiterarnerani apuulluta, inuusuttut peqataasut ilaquttaminnit sissiukkamut aaneqarlutik. Piumasut neqinik aalisakkanillu angerlaassipput. Neqit aalisakkallu sinneruttut illoqarfimmi utoqqarnut kingorna agguaanneqarput.

Aasaanerani campi 2023

Kommunimi siunnersorti, 2022-mi KI-campimut peqataanikoq, aasaanerani campimik ingerlatsisoqaqqissasoq 2023-mi upernaakkut aalajangerpoq. Taanna aningaasaliissutissanik qinnuteqarpoq, 2022-mi aasaanerani campip ingerlanneqartup assingajaanik campimik aaqqissuussilluni. Aqutsisut pingasut, 2023-mi peqataasut, peqataaqqippu, aammalu ukiup siuliani sammisassaqtitsinerit arlallit assinginik pilersarusiortoqarluni. Peqataareersimasut peqatiserineqarput, taamaaliornikkut piffissaq siviuserusunnorlugu misilerarniarlugu, peqataasut akunnerminni imminnut susassareqatigiillutik. Peqataareersimasut ilaat peqataaqqinnissaminnut periarfissaqarsimangillat. Peqataasussarpiat tassaalerput meeqqat/inuusuttut sisamat, 2022-mi ukiuunerani- aamma aasaanerani campimut peqataasimasut, meeqqat marluk siornatigut peqataanikuunngitsut, aamma utoqqaq ataaseq ukiuunerani campimut peqataareernikoq, aamma utoqqaq ataaseq siornatigut peqataanikuunngitsaq. Lejrskolertarfimmu 2022-mi orninneqartumut angalasoqarpoq, 2022-mili nalilersuineq tunngavigalugu unnuinerit pingasunnorlugit sivitsorneqarpoq.

Angalaneq siviuserusooq sammisassaqtitsinernik arlalinnik ingerlatsinissamut pissutissaqalersitsillunilu piffissaqalersitsivoq, piffissap ingerlanerani pilersaarutaanngitsumik pisartunik. Angallammik lejrskolertarfimmu apuukkatta inimi ataatsimoortarfimmi katersuuppugut, susoqarnissaalu oqaloqatigiissutigalugu. Inuusuttut peqataasut pingasut qilanaarlutik peqataasut nutaat oqaluttuuppaat qanaarutissaqartut, 2022-mi peqataasimanertik

nuannersorujussuusimammat. Tammaarsimaarfimmiinnerup ingerlanerani peqataasut tamarmik aalisartoq ukiup siuliani aalisariatitsisuusimasoq peqatigalugu aalisariaqataapput. Aamma aalisakkat pisarineqartut salinneqarnerannut tamarmik peqataapput. Saarullit arlallit panersiassanngorlugit nivinngarneqarput. 2022-mut sanilliullugu lejrskolertarfimmi tamatumuuna innaallagiaqanngilaq, taamaalilluni nerisassiornerit tamarmik silami ikumatitami imaluunniit gassimik ikumasartumi suliarineqarput. Meeqqat arlallit nunaminngaanniit aalisaammik aalisarnermut piffissarujussuaq atorpaat, aammalu nalunnguarnissamut piffissaqarluni. Tamatuma saniatigut peqataasut aqutsisullu pinngortitami avatangiiserisami angalaarlutillu umiatsiamik iputtarlutillu, pinnguaatinik pinnguartarlutillu skattejagterput, nipilersuutit nassatatik atorlugit nipilersorlutik, eqalunnut qassuserlutik aamma soorunami suliassanik ikioqatigiillutik.

KI-campini peqataaneq pillugu nalilersuineq

Peqataasut KI-campit ingerlanneqarnerisa naammassineqarneri tamaasa, aamma Nuummi ukiaanerani sammisassaqtitsinermi, aamma Sisimiuni aasaanerani sammisassaqtitsinermi peqataasut nalilersuinermit immersugassamik naatsumik immersuisarput, aamma/imaluunniit immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnermut peqataasarlutik, peqataasimanerminni nuannernerpaat aamma nuanninnginnerpaat oqaluttuarisarlugit. Nalilersuilluni immersugassami aamma immersoqatigiiffiusumik isummersoqatigiinnerni pitsaasutut oqaatigineqartut tabeli 1-imi takuneqarsinnaapput. Oqaatigineqartut taakku misigisimasanut aamma sammisassaqtitsinermut aalajangersimasanut, aamma kulturi pinngortitarlu pillugit peqataasut qanoq ilikkagaqarsimanerannut, aamma peqataasut akornanni atassuteqarfinnut aamma ataatsimoorfinnut tunngasuupput.

Tabeli 1. KI-campinut peqataanermi pitsaasumik misigisat pillugit oqaatigineqartunut nalunaarsuut.

Sammisat	Misigisat nuannersut
	Pinngortitamiinneq/illoqarfik sivisunerusumik qimallugu
	Aalisaammik aalisarneq
	Umiatsiamik ipunneq
	Aalisariarneq
	Aallaammik passussinermik ilinniarnaq
	Illuikkiorneq
	Killutigut nerisassiorneq
	Qimusserneq
	Kaagiliorneq/pannakaaliorneq
	Puisimik pilanneq
	Aalisakkamik nerpiiaaneq
	Ikitsissutilerluni ikumatitamik ikitsineq
Kulturimik- aamma pinngortitamik paasinninneq	Kulturi pillugu nutaanik ilikkagaqarneq
	Pinngortitamiinneq pillugu nutaanik ilikkagaqarneq
	Pinngortitamiinnermik uummarissaaqqinneq
	Pinngortitami sammisassanik uummarissaaneq
	Naggeqatigiit Inuit kakiorneri pillugit ilikkagaqarneq
	Uaajeerneq pillugu ilikkagaqarneq
Ikinngutiginneq aamma ataatsimoorneq	Peqataasut meeqqat/inuusuttut aamma utoqqaat akornanni suleqatigiinneq
	Kinguaariit akornanni ataatsimoorneq
	'Aataqqiimik' taagorneqarneq
	Nutaanik ikinngutitaarneq
	Kinguaariinnit assigiinngitsuneersunit ilisarimasaaqalerneq
	Inunnik ilisarimanngisanik peqateqarneq

Peqataasut arlaqanngitsut kisimik suut peqataaffigalugit nuanninnginnerpaajunersut pillugit oqaatigisassaqarput. Aasaanerani campip aamma peqataasut misigisaasa campit tullit ingerlanneqarnissaannut naleqqussaannissaq periarfissaqalersippaa. Campip siulliup kingorna

utoqqaat ilaasa oqaatigivaat campip ingerlanneqarnissaanut pilersaaruserneq peqataaffigerusussimasinnaagaluarlugu. Tamatuma allangortinnissaa angumerisinnaavarput, campillu kingusinnerusukkut ingerlanneqarnissaannut tunngatillugu pilersaarusernermut utoqqaat peqatiserineqarput. Aasaanerani campimi siullermi pinngortitami lejrskolertarfimmi unnuisoqartussaavoq. Tamanna sivikippallaartoq peqataasut isumaqarput. Aasaanerani campit tulleq ulluni marlunni unnuiffiusussaavoq, tamannalu peqataasunit sivikigineqarpoq. Aasaanerani campit pingajuat ulluni marlunni unnuiffiusussaavoq, tamannalu peqataasunit iluarisimaarneqarpassippoq. Aasaanerani campimi siullermi paasinarsivoq pilersaarut imaqarpallaartoq, aamma sungiusaatit amerlavallaarlutik, inuusuttunut peqataasunut atuarfimmi atuarnermut assinguallaarluni. Taamaattumik campinut tulliuuttunut pilersaarutit imakinnerupput, illoqarfiup avataani sammisaqarnissaq aamma peqatigiinnissaq salliutinneqarnerullutik. Tamatuma saniatigut campimi ataatsimi inuusuttut akornanni sunniivigeqatigiinnerit naleqqutinngitsut pippit. Tamanna pisut ingerlaneranni aqutsisunit suliarineqarpoq, kisiannili campimi nuanninngitsut ilaattut inuusuttut ilaannit taaneqarluni. Utoqqaat ilaat ataaseq isumaqarpoq utoqqaat peqataasut peqataanerminni akissarsitinneqarsimassagaluartut.

Campit assigiinngitsut nalilersorneqarneranni takuneqarsinnaavoq, utoqqaat ataatsimut isigalugu sammisassaqartitsinernut, siusinnerusukkut suliarisarsimasaminnut ukiunili arlalinngortuni periarfissaqarfigisarsimannngisaminnut peqataanertik nuannaarutigisorujussuugaat. Inuusuttut peqataasut sammisassaqartitsinernut siusinnerusukkut peqataaffiginikuusimannngisaminnut peqataanissaminnik periarfissarsisinneqarput, aammalu sammisassaqartitsinernut siusinnerusukkut peqataaffigereersimasaminnut tunngatillugu misilittagaqarnerulerlutik. Illuikkiorneq tassaavoq sammisassaqartitsineq utoqqarnut aamma inuusuttunut peqataasunut nutaajusoq, aammalu tigulluarneqartoq. Sammisassaqartitsinerit peqataasunit nuannaarutigineqarlutillu tulluusimaarutigineqarput, aammalu kalaallit kulturiannik, aamma namminneq pillutik nutaanik ilikkagaqarnertik nuannaarutigalugit.

Naak Kommuneqarfik Sermersuumi aamma Qeqqata Kommuniani campinut assigiinngitsunut peqataasut campimiit campimut assigeeqqissaanngikkaluartut takuneqarsinnaalluarpoq piffissami sivilunerusumi naapeqatigiittarnerit aamma sammisassaqartitsinerit peqatigiinnermut aamma peqataasut akunnernerminni sunniivigeqatigiinnerannut pitsaasumik sunniuteqartoq. Kommunimi aqutseqataasut ilaata nassuiarpaa, piffissami sivilunerusumi pinngortitamiinneq killiffiit assigiinngitsut ingerlanneqarnissaannut periarfissaasoq. Taassuma maluginiarsimavaa, pingaartumik peqataasut inuusuttut piffissami siullermi nalorninerminnik aamma uippakajaarnerminnik qaangiinissaminnut piffissaqarsimanerat, aammalu eqqissisimanerunermut aamma qasukarsimanerunermut ikaarsaariarlutik imminnut tatiginermik takutitsillutillu imminnut naleqartinneq misigisimagaat.

Ilikkagaqarneq aamma misilittakkat

Kommunit suleqatigisavut taakku marluk suleqatigalugit suliniummik aalajangersimasumik, soorlu kinguaariit akornanni atugarissaarnermik siuarsaataasumik sammisassaqaqtitsinermik suleqatigiinnitsinnut tunngatillugu KI-campit aqutigalugit misilittagaqalerpugut.

Suleqatigisat

Suleqatigiinnerit taakku marluk ingerlasimanerat siusinnerusukkut nassuiarneqareersutut assigiinngitsorujussuupput, aamma taassuma, akuliuffiginninnerup ataatsip suleqatigiissutigineqarnerata assigiinngissutit erseqqissisippai, aammalu suliniummi misilittakkanik assigiinngitsunik misilittagaqalernissatsinnut periarfissaqalersilluta. Akuliuffiginninnerup ingerlanneqarnissaanut aamma attanneqarsinnaanerannut tunngatillugu kommunit akuunerat aamma pimoorussinerat suliniummut assigiinngitsunik tunngavissaqaqtitsivoq.

Nuummi kommuni atortulersuutitigut assigiinngitsunik atugassaqaqtitsillunilu campimik ingerlatsinissaq pillugu aasaanerani sammisassaqaqtitsinissaminnut katalog-iminni ussassaarivoq. Ingerlanneqarnissaata periarfissaqarnissaanut atortulersuutit pingaaruteqarput, peqataasussarsiniarnermut katalog-imi ussassaarineq meeqqanut aamma inuusuttunut aasaanerani illoqarfimmi allarpassuarnik pisoqarfiusumi naammannani. Taamaalilluni CFG-imi sulisut namminneq atassuteqarfimmik iluanni, aamma oqaluttuap ingerlaqqittaqaatarnera aqutigalugu peqataasut amerlanerpaartaannik peqataasussarsipput. Aamma aasaanerani campip ingerlanneqartussap, ukiaanerani naapeqatigiinnissap aamma inaarutaasumik ukiuunerani campip ingerlanneqartussap aqunneqarnissaat pilersaarusiorneqarnissaallu CFG-imi sulisunit akisussaaffigineqarpoq. Suliaqaqtitat avataaneersut allat ingerlatitseqqiinissamut tunngasunik killilimmik suliaqarnissaannut inniminnerneqarput. Tassunga tunngatillugu KI-campi tassaalerpoq suliniut pingaarnertut avataaniit aallarnisarneqartoq, avataaniit ingerlanneqartoq aamma kommunimit aallaaveqalernani naammassineqartoq.

Sisimiuni campinik ingerlatsinerit piffissami sivilisinerusumi ingerlanneqarnissaannut pilersaarusiornermut aamma ingerlanneqarnissaannut tamarmut kommuni sulisunik peqataasussanik atugassaqaqtitsivoq. Tamatuma saniatigut peqataasussarsiniarnissamik akisussaaffik tiguaa, aamma suliniut meeqqanut/inuusuttunut immikkut neqerooruteqarfigerusutaminut atorsullugu toqqarlugu. Siusinnerusukkut nassuiarneqareersutut suliap ingerlanneqarnera sivilisusimavoq, campip siulliup ingerlanneqarnissaa corona pissutigalugu killilersuinerit qaammatini arlalinni kinguartitsinissaq pisariaqalersissimmamagu. Kommunip pimoorussinera qaffasissumiiginnavinnavippoq, aamma suliniut siuariartortillugu kommuni suliniummut akisussaaffimmik annertunerujartuinnartumik tigusivoq. Inaarutaasumik campimik ingerlatsinermut taarsiullugu kommuni aalajangerpoq suliniutip ingerlanneqarnerata naammassinerata kingorna malitseqartitsilluni campimik aqqissuussiniarluni. Taamaalilluni KI-campinit misilittakkat Qeqqata Kommuniani sulisut peqataasut akornanni atornerqarsinnaasunngorput, aqqissuussaanerullu iluani suleqqinnissamut atornerqarlutik. Siunnersortit peqataasut ilaat atorfirmut allamut nuunnikuuvoq, kommunimilu ingerlatsivimmi allami maanna atorfeqarluni. Siunnersorti apersuineri, 2023-mi upernaakkut ingerlanneqartumi,

aamma KI-campini misilittakkanut tunngasumi, oqaluttuarpoq, suliuniummut matumunnga siullermut sanilliullugu misilittakkat aamma isumassarsiamut tunngavik kommunip iluani suliassa qarfinnut allanut qanoq immaqa siammarneqarsinnaassasoq:

"Piffissaqarluaanni immaqa atuarfinni ilinniartitsisut suleqatigalugit ilanngutinneqarsinnaagaluarput. Peqatigiiffiit aamma suleqatigineqarnerusinnaapput. Isumaqarpunga suleqatigiinnerput pitsaasuusooq. Suliniut pitsaalluinnarpoq, aamma ingerlaannartariaqarpoq. Nuanneqaaq meeqqeriviit aamma soqutigineqarnerulermata, taakkummatami siunissami meeqqat atugarissaarnerannik pitsaasumik siuariartortitsinissatsinnut tunngaviusussat. Tamanna sulissutigisorujussuarput." (Nørtoft et al., 2023).

Taamaalilluni suliniummi aalajangersimasumi suleqatigiinneq sulinermi aamma kommunimi allaffissornikkut misilittakkanik qanoq tunniussa qararsinnaanersoq assersuutissaavoq, aammalu kommunip angorusutamisut suliareriigaanut ineriartortitseqqinnermut isumassarsiorfiusinnaalluni. Pisumi matumani sulisup ingerlatsivimmut allamut nuunneratigut misilittakkat annaaneqanngillat, paarlattuanilli misilittakkat pitsaasut kommunip iluani siammasinnerusumik ator neqarsinnaallutik.

Kinguaariit akornanni sammisassa qartitsinerit atugarissaarnermik siuarsaataasut
Nuummi campip siulliup ingerlanneqarnerata nalaanili sullinneqartussatut siunnerfigineqartut ilisarisisanerulerpavut, pisussanullu pilersaarutaareersoq naleqqussarlugu aallartilluta. Pingaartumik inuusuttut peqataasut ittoorput, sammisassa qartitsinerinilu assigiinngitsuni imminnut, utoqqarnik peqataasunik aamma aqutsisunik sungiussillutik ammarnissartik aamma uummammiuminnik oqaluttuarnissartik sioqqullugu piareernissaminnut piffissamik pisariaqartitsillutik. Taamaattumik sungiusaatit aamma sammisassa qartitsinerit pilersaarutigineqareersut naatsorsuutigisatut toqqaannarnerusumik iserfigisinnaasimangilavut. Aamma paasinarsivoq sammisassa qartitsinerit pilersaarutigineqartut amerlavallaartut. Piffissamik sivi sunerusumik pisariaqartitsisoqarpoq, aamma inuusuttut soqutinninnerannut aamma pimoorussinerannut pingaarutilik tassaavoq campip atuarfimmi atu arnermut eqqaanarpallaannginnissaa.

Nuummi misilittakkat Sisimiuni pilersaarutip aamma sammisassa qartitsinerit naleqqussarnerannut ator neqarput. Sungiusaatit pilersaarutigineqartut amerlasuut taamaalillutik pilersaarummit peer neqarput, aammalu piffissaq sinneqaraangat aamma taakku suliarinissaat soqutigineqaraangat ilisaritillugillu suliarineqartarlutik.

Sisimiuni inuusuttut peqataasut aamma ittoorput, aammalu ataatsimooqatigiit aamma ataatsimoortuni oqalunnissap sungiunnissaannut piffissamik atuillutik. Piffissap ingerlanerani tamanna allanngorpoq, aamma Nuummi Sisimiunilu takusinnaasimavarput akunnerminni sivi sunerusumik ilisarisisamaqatigiinnerat, aamma peqataasut akornanni arlaleriarluni naapeqatigiinnerit pingaaruteqartut, pingaartumik inuusuttut peqataasut toqqissisimanerannut, kikkuumnerminnik ataatsimoortunut takutitsinissaminnut, oqaaseqarnissaminnut aamma isummanik-aamma misilittakkanik utoqqarnik peqataasunik tunniusse qatigiinnermut tunngatillugu. Kommunimi siunnersorti, Sisimiuni campini ingerlanneqartuni tamani aqutseqataasooq, peqataasut kinguaariit assigiinngitsut akornanni ingerlaavartumik attaveqatigiinnissaq pillugu eqqarsaatersuuteqarsimavoq. Taanna apersuinermi, 2023-mi upernaakkut ingerlanneqartumi, ima oqarpoq:

"Ataatsimooqatigeereernitta kingorna arlaleriarluta naapissinnasuugutta pitsaassagaluarpoq. Imaassinnaavoq kingusinnerusukkut misilikkiga – ingerlateqqillugu. Aamma pingaaruteqartorujussuuvooq, illoqarfiit allat inuusuttunut aamma utoqqarnut pisariaqartitsisunut tamatuminnga suli qararsinnaanissaat." (Nørtoft et al., 2023)

Inuusuttut aamma utoqqaat ataatsimoorfimmi, KI-campini pilersartuni, toqqissisimaqatigiilernissaannut piffissamik pisariaqartitsiffiunerata paasinerata saniatigut kinguaariit assigiinngitsut peqatigiillutik sammisaqatigiissinneqartarnissaaa pingaaruteqarneranik siunnersorti aamma pikkunartumik misigisaqarpoq:

"Inuusuttut utoqqaallu peqatigiinnerat qanoq ittuusarnersoq pillugu ilisimasaqarnerulerpunga. Tamanna sulissutigeqqikkusuppara. Peqatigiilluni nerisassiorneq, piniarneq aamma kalaaliminernik katersuineq – isumassarsinarpoq. Unnueqatigiilluni nerisassioqatigiillunilu nuannersorujussuuvoq. Tamanna sammisassaqtitsinernut tunngatillugu pingaaruteqarsimavoq. Naak illoqarfitsinniikkaluarluta tamanna pisariaqartipparput." (Nørtoft et al., 2023)

Nuummi campip siulliup kingorna utoqqarnit peqataasunit misilittakkat ilagilerpaat, pilersarusiornermut aamma suliassartaanut tunngasutigut peqataatinneqarnerorusussimasinnaagaluartut. Taanna Sisimiuni campimut ingerlanneqartussamut nassarparput, peqataasut campip ingerlanneqarnissaa sioqqullugu ataatsimiinnermut peqataallutik, aamma pisussatut pilersaarutitut siunnersuummut aamma piareersarnermut eqqarsaatersuutiminnik aamma isumassarsiaminnik ilanngussinissaminnut periarfissaqarlutik. Tamatuma saniatigut pisussatut pilersaarummi sammisassaqtitsinernut pilersaarutaanngitsunut inissaqartitsisoqarnissaa isumagivarput, assersuutigalugu kaagiliorneq taanna oqaluttuarineqartoq. 2023-mi aasaanerani campimik ingerlatsinissaq sioqqullugu utoqqaat peqataasut ilaat aqutsisut niuerniarneranni peqataassalluni toqqarpaa. Sammisaqatitsinerit pinngortitami ingerlanneqartut peqataasunut aamma peqataasut akunnerminni sunniivigeqatigiinnerannut immikkut sunniuteqartut Nuummi aamma Sisimiuni erseqqippoq. Suut tamarmik ingerlasinnaanissaannut suliassat suliarineqartussat amerlapput, aammalu suliassat assigiinngitsut naammassineqarnissaannut tamarmik peqataasariaqarput. Ilutigitillugu piffissaq salliutinneqarpallaanngilaq, aammalu peqataasut peqataanissaminnut peqataajunnaarnissaminnullu periarfissaqarluarput, eqimattani amerlanngitsunik inuttalinniinnissaminnut imaluunniit ataatsikkut tamarmiunissaminnut, ataatsimoornermik nuannaarutiginninnissaminnut aamma suliassat oqaluttuanik aamma misilittakkanik tunniusseqatigiinnermik akullugit persuarsiornanngitsumik aamma pissusissamisoortumik ilinniarnissaminnut periarfissaqarlutik.

Alloriarnissaq tulleg

KI-campi akuliuffiginninnermut peqqissutsimik siuarsaataasumut assersuutissaavoq, pingaartumik Inuuneritta III-p naleraasa sisamaasut ilaannut marlunnut pingaarutilik, tassalu Naleraq 1: "Isummakkut peqqissuseq: Meeqqat tamarmik isummakkut peqqillutik aamma ilorrisimaarlutik ataatsimoorfinnut peqqinnartunut akuutitsisuusunullu ilaallutik inuussapput. Taakkunani piginnaanitik ineriartortissinnaallugillu unamminartut qaangersinnaallugillu inuit allat peqatigalugit ataatsimoorfinnut akuusinnaassapput" aamma Naleraq 3: "Meeraaneq peqqinnartoq susasaqarfiullu artoq: Meeqqat tamarmik peqqinnartumik inooriaaseqarnermut peqqinnartunillu ileqqoqarnermut iluaqutaasunik susasaqarfiullu artoq meeraassapput." Taamaattumik aamma misileraataasumik suliniutip aallartisarneqarnerani akuliuffiginninnerup ineriartortinneqarneranut aamma atuutilersinneqarneranut tunngatillugu Paarisa qanimut oqaloqatigineqarpoq (INUUNERITTA III, 2020).

Innuttaasut peqqissuunissaannik suliniummi maanna atuuttumi, Inuuneritta III-mi, atugarissaarnerup siuarsarneqarnissaa aamma illersuutitut pissutaasut qaffassarneqarnissaat aallunneqarput. Kisianni qanoq tamanna suliarineqartarpa? Aarlerinaatinut pissutaasut kisiisa aallunneqarnerat qimanniarlugu suliniarsarigutta tamatumunnga ilutigatillugu ilisimatusarnikkut tunngavimmit ilisimaneqarluartumit illuariatussaagut, aammalu aallaavimmut nutaamut, ilisimasatigut tunngavigisamut suli taama qularnaatsiginanilu inerisarluaatiginngitsup tungaanut ingerlassaalluta.

Tamatumani KI-campinit misilittakkat pingaaruteqarluinnarput, pissutigalugu akuliuffiginninneq ataatsimut isiginnilluni peqqinnermik aamma atugarissaarnermik paasinnermut, Peqqissuserput-mi (takussutissiaq 3 takuuk) takutinneqartumut atassuteqarmat, sungiusaatit aamma sammisassaqaartitsinerit tamarmik takussutissiap immikkoortuinik ataatsimik imaluunniit arlalinnik aallaaveqarlutik (Rubin et al., 2024). Tamatuma saniatigut sammisassaqaartitsinerit taakku tamarmik inuusuttut aamma utoqqaat akornanni ataatsimoorluni ingerlanneqarput, tamannalu peqqinnartumik aamma peqataatitsiffiusumik, kiisalu kinguaariit assigiinngitsut akornanni ataatsimoorfinnik, kalaallinut tunngatillugu peqqinnermut aamma atugarissaarnermut pingaaruteqarluinnartunik pilersitsiffiuvoq.

Taamaalilluni KI-campinit misilittakkat pingaarutilimmik siullermeerutaasumik tunngavissaqalersitsippot, Kalaallit Nunaanni peqqinnermut aamma atugarissaarnermut tunngatillugu kulturikkut naleqquttumik aallaavilimmik peqqissutsimik siuarsaanermik sulineq qanoq allanngortissinnaanerippot, innuttaasut aamma sumiiffimmi inuiaqatigiit nakooqquaterpassuinit aamma naleqartitaannit annertunerusumik tunngavilimmik, periusissianut aamma malitassanut allaanerulluinnartumik, kulturikkut aallaaviup assinganik aallaaveqanngitsumik, ineriartortineqarsimasunut taarsiullugu.

Misilittakkatta uppernarsisippaat, kiguaariit assigiinngitsut arlallit peqatigiissillugit kulturimut attuumassutilinnik sammisassaqaartitsinneqartarnerat isumassarsiatsialaasoq. Naatsorsuutigineqareersutut sammisassaqaartitsinerit taamaattut attanneqarsinnaanerat taamaallaat pisinnaavoq, sumiiffimmit aallaaveqarneq aamma aaqqissuusaaneq nukittoq, sammisassaqaartitsinerit taakkuninnga inissaqaartitsisoq, pigineqarpata.

KI-campinut tunngatillugu Qeqqata Kommunianik suleqateqarneq arlalitsigut pissarsiffiullunilu isumassarsinartuuvooq, taamaattumillu kalaallit kulturiannut aamma ileqqinut tunngasunik ataatsimoorluni kinguaariit akornanni sammisaqaqatigiittarnerit salliutillugit kommunip aamma

Innuttaasut Peqqissusiannik Ilisimatusarfiup akornanni suleqatigiinneq ingerlaqqissaaq. Siunnersortit ilaat ataaseq apersuinermi siusinnerusukkut taaneqartumi ima oqarpoq:

"Suliniut ingerlateqqikkusuttorujussuvara. Aasaanerani campimik ingerlatsineq ukioq manna ingerlateqqissinnaajumallugu aningaaasanik qinnuteqarpunga." (Nørtoft et al., 2023)

Angorusupparput KI-mik eqqarsaat kommunimi meeqqanut, inuusuttunut aamma utoqqarnut amerlanerungaartunut siaruarneqassasoq. Siunnersorti, siusinnerusukkut taaneqartoq, takorluugaqarpoq KI meeqquerivinnut ilisaritinneqarsinnaasoq:

"KI-mik meeqquerivinni aamma suliaqarnissaq nuannerluinnassagaluarpoq. Utoqqaat meeqquerivinni akuullutik, immaqa aamma meeqqat erinarsoqatigalugit, nerisassioqatigalugit, aamma KI-campini suliarisartakkatta assinginik suliaqatigalugit takkuttarsinnaasuuppata aamma nuannissagaluarpoq. Isumaqarpunga siunissamut isigaluta pilersaarusiussasugut. Illoqarfimmi maani arfineq-pingasunik meeqqeriveqarpugut aamma marlunnik fritidshjemmeqarluta, aamma nunaqarfinni. Maniitsumi sisamanik, nunaqarfinnilu pingasunik meeqqeriveqarpoq. Siammasissumik suleqatigiissutigisinnaagaanni nuannissagaluarpoq. Pitsaalluinnassagaluarpoq. Qanoq ineriartornersoq takussallugu nuannissagaluarpoq. Mikineranniit angisuunngornissaasa tungaannut. Aamma meeqqat atuarfianni qanoq ingerlariaqqinnersut." (Nørtoft et al., 2023)

Suliap taassuma pilersaarusionerqarnera aallartinneqareerpoq (decembari 2023). Kommunip allaffeqarfiani siunnersortit isumassarsiaq kommunip meeqqueriviinut ilisaritinnikuuat, aamma KI-p Qeqqata Kommuniani atuutilersinneqarneranut atatillugu meeqqat atugarissaarnerat qitiutillugu sammisassaqtitsinerit aamma ilisimatusarnerup aningaasalersorneqarnissaat Karen Elise Jensens Fond-imit aningaasaliissutit pisinnaalersippaat. Misileraataasumik suliniummit misilittakkat takutippaat, atassuteqarnerit sivisuut aamma piffissap sivisuup ingerlanerani ilisimasaqarnerulerneq kinguaariit akornanni naapeqatigiinnerup pitsaassusianut pingaaruteqarlunnartoq. Aamma paasivarput, pisussanut pilersaarut ulikkaaqqavallaassanngitsaq, aamma sammisassaqtitsinerit ulluni tulleriaani amerlasuuni ingerlanneqartunut utoqqaat peqataasinnaanerat ajornakusoorsinnaasoq. Taamaattumik suliniummi tulliuuttumi akuliuffiginninnerit misileraataasumik suliniummisut campiinnaassaangillaat. KI-mi naleqqussarneqartumi kinguaariit akornanni naapeqatigiittarnerit naatsut akuttunngitsumik pisassapput, soorlu utoqqaat kajumissutsiminnik meeqquerivimmuut imaluunniit atuarfimmuut aalajangersimasumut orniguttarlutik, meeqqallu assigiinngitsunik sammisasaqatigalugit. Sammisassaqtitsinerit aamma pulaarnerit utoqqaap meeqqueriviullu akornanni isumaqatigiissutigineqartassaaq. Taamaaliornikkut najoqqutaq eqaatsumik atorneqarsinnaavoq, aamma utoqqaat kajumissutsiminnik takkuttartut ataasiakkaat soqutigisaannut aamma piffissaannut, kiisalu meeqqueriviit ullormut ingerlaasiannut, sapaatip akunnikkaartumik aamma ukiumoortumik pilersaarutaannut naleqqussarneqarsinnaalluni. Sammisassaqtitsisarnerit taakku aamma ukiuunerani- aamma aasaanerani campinisut, soorlu misileraataasumik suliniummisut, ataqtigiissinneqarsinnaapput, tamanna kissaatigineqarpat.

Anguniagaq tassaavoq, najoqqutap aamma eqqarsartaatsip kommunimi meeqqanik aamma inuusuttunik suliaqarnermi aalajangersimasumik aamma ilaatillugu atorneqalernissaa, taamaalilluni kommunimi inuusuttut tamarmik meeraanermik ingerlaneranni, sumiiffimmi utoqqartatik peqatigalugit, kalaallit kulturiannut aamma pinngortitamut tunngasunik misigisaqarsimassallutik.

Najoqquat

- Allen, J., Charles, B., Fok, C. C. T., Lee, K., Grogan-Kaylor, A., & Rasmus, S. (2022). Culturally grounded strategies for suicide and alcohol risk prevention delivered by rural Alaska Native communities: A dynamic wait-listed design evaluation of the Qungasvik intervention. *AMERICAN JOURNAL OF COMMUNITY PSYCHOLOGY*.
<https://doi.org/10.1002/ajcp.12621>
- Aveling, E., & Jovchelovitch, S. (2013). Partnerships as knowledge encounters: a psychosocial theory of partnerships for health and community development. *Journal of Health Psychology*. <https://doi.org/10.1177/1359105313509733>
- Barnett, J. D., Schmidt, T. C., Trainor, B., & Wexler, L. (2019). A Pilot Evaluation of Culture Camps to Increase Alaska Native Youth Wellness. *Health Promotion Practice*, 21(3), 363-371.
<https://doi.org/10.1177/1524839918824078>
- Bjerregaard, P., & Larsen, C. V. L. (2015). Time trend by region of suicides and suicidal thoughts among Greenland Inuit. *International Journal of Circumpolar Health*.
<https://doi.org/https://doi.org/10.3402/ijch.v74.26053>
- Bjerregaard, P., & Larsen, C. V. L. (2018). Three lifestyle-related issues of major significance for public health among the Inuit in contemporary Greenland: a review of adverse childhood conditions, obesity, and smoking in a period of social transition. *Public Health Reviews*, 39.
<https://doi.org/10.1186/s40985-018-0085-8>
- Christensen, A. L., Pisinger, V., Larsen, C. V. L., & Tolstrup, J. S. (2017). *Mental sundhed blandt unge. Resultater fra Ungdomsprofilen 2014*.
- Corbin, J. H., Jones, J., & Barry, M. M. (2018). What makes intersectoral partnerships for health promotion work? A review of the international literature. *Health Promotion International*(33), 4-26. <https://doi.org/10.1093/heapro/daw061>
- Corbin, J. H., & Mittelmarm, M. B. (2008). Partnership lessons from the Global Programme for Health Promotion Effectiveness: a case study. *Health Promotion International*, 4, 365-371.
<https://doi.org/10.1093/heapro/dan029>
- Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Chapman, D. P., Williamsom, D. F., & Giles, W. H. (2001). Childhood Abuse, Household Dysfunction, and the Risk of Attempted Suicide Throughout the Life Span. Findings From the Adverse Childhood Experiences Study. *Journal of the American Medical Association*, 286(24), 3089-3096.
- Fienup-Riordan, A., & Rearden, A. (2003). "Kenekngamceci Qanrutamceci (We Talk To You Because We Love You)": Yup'ik "Culturalism" at the Umkumiut Culture Camp. *Arctic Anthropology*, 40, 100-106.
- Grønlandske Børn. *Når verden kommer til byen*. Retrieved 07-12-2023 from
<https://www.fgb.dk/sommercamps>
- Healey, G., Noah, J., & Mearns, C. (2016). The Eight Ujarait (Rocks) Model: Supporting Inuit Adolescent Mental Health With an Intervention Model Based on Inuit Knowledge and Ways of Knowing. *International Journal of Indigenous Health*, 11(1).
<https://doi.org/10.18357/ijih111201614394>
- Ingemann, C., & Larsen, C. V. L. (2018). A SCOPING REVIEW – Well-being among indigenous children and youth in the Arctic – with a focus on Sami and Greenland Inuit. *Nordisk Ministerråd*.
- INUUNERITTA III. (2020). (Naalakkersuisuts strategi for samarbejdet om det gode børneliv 2020-2030, Issue.
- Jones, J., & Barry, M. M. (2011). Exploring the relationship between synergy and partnership functioning factors in health promotion partnerships. *Health Promotion International*, 4, 408-420. <https://doi.org/10.1093/heapro/dar002>

- Kristjansson, A. L., Mann, M. J., Sigfusson, J., Thorisdottir, I. E., Allegrante, J. P., & Sigfusdottir, I. D. (2020). Development and Guiding Principles of the Icelandic Model for Preventing Adolescent Substance Use. *Health Promotion Practice, 21*(1), 62-69.
<https://doi.org/10.1177/1524839919849032>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (Vol. 3). Gyldendal.
- Larsen, C. V. L., Hansen, C. B., Ingemann, C., Jørgensen, M. E., Olesen, I., Sørensen, I. K., Koch, A., Backer, V., & Bjerregaard, P. (2019). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred. Oversigt over indikatorer for folkesundheden*.
- Lindholm, J., & Pleisner, J. J. (2013). Psykologisk autopsistudie af de 7 selvmord i Tasiilaq i 2011 (Psychological autopsy study of the 7 suicides in Tasiilaq in 2011). *Nakorsanut, 38*.
- MacDonald, J. P., Ford, J. D., Willox, A. C., & Ross, N. A. (2013). A review of protective factors and causal mechanisms that enhance the mental health of Indigenous Circumpolar youth. *International Journal of Circumpolar Health*.
<https://doi.org/https://doi.org/10.3402/ijch.v72i0.21775>
- Maindal, H. T., Hansen, A. B. G., Mygind, A., Ryom, K., G., L. I., & Bro, F. (2022). *Klinisk implementering af komplekse interventioner*.
- Nørtoft, K., Bjerregaard, P., Hounsgaard, L., Larsen, C. V. L., Olesen, I., & Jensen, T. (2019). *Ældre menneskers liv og helbred i Grønland. En rapport fra forsknings- og udviklingsprojektet Arktisk Aldring (AgeArc)*.
- Nørtoft, K., & Jensen, T. (2017). ALDRINGSIDENTITET I SPÆNDINGSFELTET MELLEM FANGERSAMFUND OG VELFÆRDSSTAT. *Psyke & Logos, 38*, 32-50.
- Nørtoft, K., & Jensen, T. (2018). Mad i alderdommen – livskvalitet, netværk og aktiv aldring. In (Vol. 2): Fagbladet for Peqqissaasut Kattuffiat.
- Nørtoft, K., Olesen, I., Jensen, T., & Larsen, C. V. L. (2023). *Et trivselsfremmende lokalsamfundsprojekt på tværs af generationer: Erfaringer med aktivitetsudvikling i samarbejde mellem kommune, borgere og forskere i det intergenerationelle trivselsprojekt Kinguaariit Inuunerissut*.
- Olesen, I., Hansen, N. L., & Larsen, C. V. L. (2021). GUIDE TIL SHARING CIRCLES I GRØNLAND. En metodehåndbog.
- Olesen, I., Hansen, N. L., Lundblad, A., & Larsen, C. V. L. (2020). Brugernes oplevelse af det grønlandske sundhedsvæsen. En pilotundersøgelse.
- Olesen, I., & Larsen, C. V. L. (2023). "Peqqissuserput": Our framework for community health research based on social and cultural determinants for Inuit health and well-being in Kalaallit Nunaat (submitted til journal).
- Ottendahl, C. B., Bjerregaard, P., Svartá, D. L., Sørensen, I. K., Olesen, I., Nielsen, M. S., & Larsen, C. V. L. (2021). *Mental sundhed og helbred blandt 15-34 årige i Grønland*.
- Petersen, K. S., Maindal, H. T., Ledderer, L., & Overgaard, C. (2022). *Komplekse Interventioner. Udvikling, test, evaluering og implementering*. Aalborg Universitetsforlag.
- Robbins, J. A., & Dewar, J. (2011). Traditional Indigenous Approaches to Healing and the modern welfare of Traditional Knowledge, Spirituality and Lands: A critical reflection on practices and policies taken from the Canadian Indigenous Example. *The International Indigenous Policy Journal, 2*(4).
- Rochette, L., Blanchet, C., Dupont, M., Papineau, É., & Anctil, M. (2007). *Qanuippitaa?: How are We?: Methodological Report*.
- Rubin, S. E., Christiansen, M., Olesen, I., Bloch, A. P., Larsen, C. V. L., Jensen, T., & Nørtoft, K. (2024). *Kinguaariit Inuunerissut-camps øvelseskatalog*.
- Searles, E. (1998). The crisis of youth and the poetics of place: Juvenile reform, outpost camps, and Inuit identity in the Canadian Arctic. *Études Inuit Studies, 22*, 137-155.
- Searles, E. (2009). Fashioning Selves and Tradition: Case Studies on Personhood and Experience in Nunavut. *American Review of Canadian Studies*.
<https://doi.org/10.1080/02722010109481586>

- Seidler, I. K., Tolstrup, J. S., Bjerregaard, P., Crawford, A., & Larsen, C. V. L. (2023). Time trends and geographical patterns in suicide among Greenland Inuit. *BMC Psychiatry*, 23(1). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/s12888-023-04675-2>
- Skivington, K., Matthews, L., Simpson, S. A., Craig, P., Baird, J., & M., B. J. (2021). A new framework for developing and evaluating complex interventions: update of Medical Research Council guidance. *BMJ*.
- Spradley, J. P. (1979). *The ethnographic interview*. Wadsworth Group/Thomson Learning.
- Takano, T. (2005). Connections with the land: Land-skills courses in Igloolik, Nunavut. *SAGE Journals*, 6(4). <https://doi.org/10.1177/1466138105062472>
- Wexler, L. (2014). Looking across three generations of Alaska Natives to explore how culture fosters indigenous resilience. *Transcultural Psychiatry*, 51(1), 73-92. <https://doi.org/10.1177/1363461513497417>
- Wilson, K. (2003). Therapeutic landscapes and First Nations peoples: an exploration of culture, health and place. *Health & Place*, 9, 83-93.
- Wistoft, K. (2009). *Sundhedspædagogik Viden og Værdier*. Hans Reitzels Forlag.
- Wistoft, K. (2012). *Trivsel og Selvværd. Mental Sundhed i Skolen*. Hans Reitzels Forlag.